T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF KİTABINDA "DEMOKRASİNİN SERÜVENİ" ÜNİTESİNİN KAVRAM HARİTASI VE ÖĞRETİM ETKİNLİĞİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Feride YILMAZ

Danışman
Prof. Dr. Serap TABAK

MANİSA–2018

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF KİTABINDA "DEMOKRASİNİN SERÜVENİ" ÜNİTESİNİN KAVRAM HARİTASI VE ÖĞRETİM ETKİNLİĞİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Feride YILMAZ

Danışman
Prof. Dr. Serap TABAK

MANİSA–2018

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI Tez Savunma Sınavı Tutanağı	Doküman Kodu	FRYL-031
		Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 19.06.2018 tarih ve 22/Ek-20 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Feride YILMAZ'ın **"Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabında ''Demokrasinin Serüveni'' Ünitesinin kavram Haritası ve Öğretim Etkinliği Yönünden İncelenmesi**'' konulu tezi incelenmiş ve aday 24.07.2018 tarihinde saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 50 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	OY BİRLİĞİ	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

BAŞKAN
Prof. Dr. Serap Taşbaşık

ÜYE
Dr. Öğretim Üyesi Hanife Keskin

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Kadir ADAMA

Evet	**Hayır**	
☐	☐	Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.
☐	☐	Tez, mutlaka basılmalıdır.
☐	☐	Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.
☐	☐	Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.
☒	☐	Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişiği kesilir.
** Bu halde adayın Enstitü ile ilişiği kesilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabında 'Demokrasinin Serüveni' Ünitesinin Kavram Haritası ve Öğretim Etkinliği Yönünden İncelenmesi" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2018

Feride YILMAZ

İmza

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF KİTABINDA "DEMOKRASİNİN SERÜVENİ" ÜNİTESİNİN KAVRAM HARİTASI VE ÖĞRETİM ETKİNLİĞİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı, kavram haritası tekniğinin öğretim etkinliği yönünden öğrenci başarısına etkisini incelemektir.

Bu amaca ulaşmak için ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Demokrasinin Serüveni" ünitesini içeren kavram haritaları hazırlanmış ve öğrencilere sunulmuştur. Yapılan uygulama sonucunda öğrencilerin başarı düzeyleri incelenmiştir.

Araştırma 2016-2017 öğretim yılının 2. döneminde Manisa ili, Demirci ilçesi Fatih Ortaokulu'nun 6/A ve 6/B sınıflarında öğretim gören 45 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmada Demokrasinin Serüveni ünitesi boyunca deney grubunda bulunan öğrencilere kavram haritalarıyla desteklenen bir eğitim sunulurken, kontrol grubundaki öğrencilere ise Millî Eğitim Bakanlığı'nın öngördüğü şekilde yapılandırıcı yaklaşım ile ders işlenmiştir.

Araştırmada Yarı Deneme Modellerinden Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Model kullanılmıştır. Veri toplama aracı daha önceki merkezi sınavlarda sorulan üniteye uygun sorulardan oluşturulmuştur. Deney sürecinde önce gruplara ön test, deney sonrasında ise son test uygulanarak sonuçlar karşılaştırılmıştır.

Karşılaştırılan sonuçlar neticesinde kavram haritası tekniğinin öğretim üzerindeki etkisinin tespit edilmeye çalışıldığı deney grubunda, kontrol grubuna göre anlamlı bir fark oluşmuştur. Bu da kavram haritası tekniğinin "Demokrasinin Serüveni" ünitesi üzerindeki anlamlılığını ortaya koyar niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: Kavram, Kavram Haritası, Sosyal Bilgiler, Demokrasinin Serüveni

ABSTRACT

SOCIAL SCIENCES STUDY ON THE CONCEPT MAP AND TEACHING EFFICIENCY OF THE UNIT OF THE "DEMOCRACY IN THE 6th GRADE"

The purpose of this research is to examine the effect of the concept mapping technique on student success in terms of teaching effectiveness.

To achieve this aim, concept maps were prepared and presented to the students with the 6th grade Social Sciences lesson "Adventure of Democracy" unit. As a result of the exercise, the success levels of the students were examined.

The research was applied on 45 students who were educated in 6 / A and 6 / B classes of Fatih Secondary School of Demirci District in Manisa Province, during the second period of 2016-2017 academic year. During the Democracy's Adventure Unit, students in the experimental group were given a training supported by concept maps while the students in the control group were taught with a structured approach as dictated by the Ministry of National Education.

In the study, Unequal Control Group Model was used from Semi-Trial Models. The data collection tool was created from the questions that were asked in the previous central examinations. In the experimental period, pre-test was applied to the groups firstly and post-test was applied after the experiment. Then, these results were compared.

In the experimental group in which the effect of the concept mapping technique on teaching was tried to be determined as a result of the compared results, a meaningful difference was found compared to the control group. This proves the significance of the concept map technique on the "Adventure of Democracy" unit.

Key Words: Concept, Concept Map, Social Sciences, Adventure of Democracy

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol göstererek lisansüstü öğrenim hayatımın tüm zorlu aşamalarında maddi manevi her yönden yardımcı olan, tecrübeleri ile beni aydınlatan ve desteğini hiç eksik etmeyen, kendisini tanımaktan büyük onur duyduğum sevgili danışman hocam Sayın Prof. Dr. Serap TABAK' a, çalışmalarım sırasında defalarca kapısını aşındırdığım fakat her seferinde bilgi ve tecrübesi yanında güler yüzünü esirgemeyen sevgili hocam Doktoralı Öğretim Üyesi Derya GÖĞEBAKAN YILDIZ' a, dört yıllık lisans eğitimimde beni bilgileriyle aydınlatıp lisansüstü çalışmamda da desteğini esirgemeyen sevgili hocam Doktoralı Öğretim Üyesi Gülenaz SELÇUK' a, Fatih Ortaokulu'ndaki uygulamam boyunca bana yardımını esirgemeyen Fatih Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni sayın Zeynep ER' e, maddi ve manevi desteklerini hiç esirgemeden bu sürecin bütün zorluğunu benimle yaşayarak ellerinden gelen desteğin fazlasını vererek yanımda olan en önemlisi başarabileceğime her zaman inanarak güvenen hayatımın en değerlileri canım aileme, lisans eğitimimi birlikte tamamlayıp lisansüstü çalışmamda da beraber devam ettiğim sevgili arkadaşlarıma, tez çalışmam sırasında daha önce lisansüstü tezi için hazırladığı Demokrasinin Serüveni Başarı Testi (DSBT)' ni kullanmama izin vererek uygulama sürecimin hızlanmasına yardımcı olan Sosyal Bilgiler Öğretmeni sayın Yusuf ZİNGAL' e, son olarak lisansüstü çalışmam sırasında tanıştığım fakat kısa sürede hayatımın en güzel yerinde kendisine kocaman bir yer edinen, güzel kalbiyle varlığını her zaman hissettiren ve her zaman hissettireceğine inandığım canım dostum Emine KÖKEN' e yürekten teşekkür ederim.

Feride YILMAZ
Manisa, 2018

İçindekiler

TABLO LİSTESİ xii

ŞEKİL LİSTESİ xiii

1. GİRİŞ 1

1.1. Problem 3

1.1.1. Problem Cümlesi 3

1.1.2. Alt Problemler 3

1.2. Araştırmanın Amacı 4

1.3. Araştırmanın Önemi 4

1.4. Araştırmanın Sayıltıları 5

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 5

1.6. Tanımlar 5

2. BİRİNCİ BÖLÜM 7

KURAMSAL ÇERÇEVE 7

2.1. SOSYAL BİLGİLER'İN TANIMI 7

2.2. SOSYAL BİLİMLER'İN TANIMI 10

2.3. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI .. 12

2.4. KAVRAMIN TANIMI 13

2.5. KAVRAMLARIN ÖZELLİKLERİ 14

2.6. KAVRAM ÖĞRENME 15

2.7. KAVRAM HARİTASI NEDİR? NE AMAÇLA KULLANILIR? 18

2.8. KAVRAM HARİTALARI NEDEN YARARLIDIR? 20

2.9. KAVRAM HARİTASI HAZIRLANIRKEN DİKKAT EDİLMESİ 21

GEREKEN HUSUSLAR 21

2.10. KAVRAM HARİTALARININ TÜRLERİ 22

2.10.1. ÖRÜMCEK/YILDIZ HARİTA 22

2.10.2. HİYERARŞİK HARİTA 24

2.10.3. SINIFLAMA HARİTASI 26

2.11. KAVRAM HARİTALARININ DEĞİŞİK AMAÇLARLA 27

KULLANILMASI 27

2.11.1. BAŞLANGIÇ AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ 27

KULLANIMI 27

2.11.2. ARAŞTIRMA AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ 28
KULLANIMI 28
2.11.3. AÇIKLAMA AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ 28
KULLANIMI 28
2.11.4. GELİŞTİRME AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ 29
KULLANIMI 29
2.11.5. DEĞERLENDİRME AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ ... 29
KULLANIMI 29
3.İKİNCİ BÖLÜM 30
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 30
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ 30
3.2. ÇALIŞMA GRUBU 31
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI 31
3.4. UYGULAMA SÜRECİ 32
3.5. VERİLERİN ANALİZİ 33
4.ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 34
BULGULAR VE YORUMLAR 34
4.1. DENEY VE KONTROL GRUBUNDAKİ ÖĞRENCİLERİN ÖN TEST 34
PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI 34
4.2. DENEY VE KONTROL GRUBUNDAKİ ÖĞRENCİLERİN SON TEST 34
PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI 34
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 37
6.KAYNAKÇA 41
EKLER 45

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
N	Öğrenci Sayısı
NCSS	Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
X	Ortalama
DSBT	Demokrasinin Serüveni Başarı Testi
S	Standart Sapma
F	Varyans Analizi=ANOVA
P	İstatistiksel Anlamlı Fark Vardır
SD	Serbestlik Derecesi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Model 30

Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Uygulama Öncesi Akademik Başarı Puanlarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....34

Tablo 3: Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Uygulama Sonrası Akademik Başarı Puanlarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları 35

Tablo 4: Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Öntest ve Sontest Puanlarının Karşılaştırılması. Tek Faktörlü Varyans Analizi ANOVA.....35

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Örümcek/Yıldız Harita Şeması.....22

Şekil 2: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Demokrasi Konusunun Örümcek Kavram Haritasında Gösterilmesi.....23

Şekil 3: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Temel Hak ve Özgürlüklerimiz Konusunun Örümcek Kavram Haritasında Gösterilmesi.....23

Şekil 4: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Belgelerin Dili Konusunun Örümcek Kavram Haritasında Gösterilmesi.....24

Şekil 5: Hiyerarşik Harita Şeması.....24

Şekil 6: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Yönetim Biçimleri Konusunun Hiyerarşik Kavram Haritasında Gösterilmesi.....25

Şekil 7: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Demokrasi Tarihine Yolculuk Konusunun Hiyerarşik Kavram Haritasında Gösterilmesi 25

Şekil 8: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Türklerde Demokrasi Konusunun Hiyerarşik Kavram Haritasında Gösterilmesi.....26

Şekil 9: Sınıflama Haritası Şeması.....26

Şekil 10: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Türk Kadını Konusunun Sınıflama Kavram Haritasında Gösterilmesi.....27

1. GİRİŞ

Ülkelerin gelişmişliği ve çağdaşlığından söz edildiği zaman bir toplumun demokrasi anlayışına ve uygulamalarına bakılmaktadır. Ülke vatandaşlarının üzerine düşen hak ve sorumlulukları yerine getirmesi, karşılaşılan sorunlara çözümler üretebilmesi bunun yanında dünya barışına değer ve öncelik vermesi önemsenmektedir. Bu bakımdan ülkede benimsenen demokrasi anlayışı, halkın egemenliği, eşitlik, adalet, barış ve evrensel insan haklarını benimsemekle özdeşleşmektedir. Fakat bu kavram ve kazanımların toplumda bir yer edinebilmesi için en önemli faktör "eğitim"dir (Aktepe, 2015: 379).

Eğitimin genel amacı "istendik davranış değiştirme ya da oluşturma sürecidir." Bu tanıma göre bireyin istendik davranışları kendi yaşantısı yoluyla meydana getirmesi gerekmektedir. Eğitim ister okullarda (formal eğitim), isterse gelişigüzel (informal eğitim) yapılsın sadece istendik davranış değişikliklerini kapsar. Eğitimcilerin amacı ise eğitim sürecinde geçerli öğrenmeleri sağlayarak, istenmedik hatalı yönleri en aza indirmektir. Bu da geçerli öğrenmeleri sağlayan öğretim yoluyla gerçekleşmektedir (Senemoğlu, 2013: 92).

Bir toplumun çağdaşlaşabilmesi, gelişebilmesi ve ilerleyebilmesi için üzerinde durulması gereken en öneli husus şüphesiz ki "eğitim"dir. Günümüzde sosyal ve ekonomik yönden ileri seviyede bulunan ülkeler bütçelerinin önemli bir kısmını eğitim harcamalarına ayırmış ülkelerdir. Ayrıca verilen eğitimin kalitesi fertleri istenilen düzeye getirmek için ayrı bir öneme sahiptir (Köstüklü, 1998: 6). Geçmişten günümüze gelen süre içerisinde toplumların ihtiyaç ve gereksinimlerini temel alan sosyal bilgiler eğitimi, vatandaş yetiştirme eğitimine dayanan bir ders olma özelliğini taşımaktadır (Sever, 2015: 4).

Mitchell, (2000); Pohan, (2003)' a göre Sosyal Bilgiler dersi konuları çocuklara ana sınıfı düzeyinden verilerek başlamakta ve bunun ilk adımı küçük demokratik gruplar oluşturularak doğal bir katılım sağlamakla gerçekleşir. Öğrenciler bir grup içerisine girerek gerekli bilgi, beceri ve davranışları öğrenirler. Küçük gruplar halinde başlayan bu eğitim süreciyle birlikte öğrenciler yıllar geçtikçe bilinçli bireyler olarak karmaşık sorunları çözebilecek seviyeye getirilirler (aktaran Keskin, 2015: 2).

Dünyamız ve yaşadığımız çevre obje, olay, üretilmiş bilgiler ve sorunlarla doludur. İnsanlar da yeni bilgiler üreterek sorunları çözmek için doğuştan donatılmışlardır. Bu donanım kapasitesi de bireyden bireye değişiklik gösterir. İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren çevreleriyle etkileşimde bulunarak kendi düşünceleri ve kapasitelerine uygun olarak dünyadaki obje, olay ve olguları anlar, sebep-sonuç ilişkisi kurar ve sonuçlarının neler olabileceği hakkında olası durumları tahmin edebilirler. Sorunların çözümü için ulaştıkları bilgileri akılcı bir yolla kullanarak çözüm için bilgi üretirler. Tüm bunlar da ancak nitelikli bir eğitim ortamında gelişebilir (Ülgen, 2004).

Sosyal bilgiler dersinde, sosyal bilimler ilköğretim kademesine uygun hale getirilerek disiplinler arası ve bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Sosyal bilimlerin temele alınmış olması nedeniyle üniteler kavramlar açısından oldukça zengindir. İlköğretim öğrencilerinin karşılarına çıkabilecek sosyal problemleri çözebilmeleri için bu kavramları çok iyi öğrenmeleri gerekmektedir. Yenilenen sosyal bilgiler programına baktığımızda ise kavram öğretimine ayrıca önem verildiği görülmektedir (Tokcan, 2015: 1). Nesneleri bir kategoride toplamak ya da gruplamak bizi her bir kavramı birbirinden bağımsız tek bir şey gibi algılamaktan kurtarır. Çocuklar bir kavrama sahip oldukları zaman bu kavramın diğer kavramlarla ilişkili veya ilişkisiz olduğunu anlayabilirler. Öğrendikleri bilgileri bir kavram içinde organize ettikleri için bu onlara anlamlı gelir. Kavram oluşturmak bilgileri daha anlamlı bir şekilde öğrenmeyi sağlar. Kavram oluşturma süreci devamlı bir süreç olduğu için de öğrenme bitmez ve devam eder. Kavramlar bu yüzden zihinsel arşiv depolarına benzetilir. Öğrenciler kavramları anlamlı bir bütün oluşturmak, deneyimlerini sınıflandırmak ve öğrendikleri bilgileri organize etmek için kullanırlar (Keskin, 2015: 130). Fakat kavramların çoğu soyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden öğrenciler kavramları anlamada güçlük yaşamaktadırlar. Bu güçlüğü en aza indirerek anlamlı öğrenmelerin oluşması için kavram haritaları önemli bir tekniktir. Kavram haritası iki ya da daha fazla kavramın birbirleriyle arasındaki ilişkilerin simgelerle birbirine bağlanarak düzenlenmesini temel alır. Bu düzenleme eski ve yeni öğrenilen bilgilerle ortaya konduğu zaman anlamlı öğrenme de sağlanmış olur. Kavram haritaları bilgiyi organize etmek için oluşturulmuş grafiksel düzenlemelerdir ve bu haritaların yapımında öğrencilerin aktif olarak katılımının sağlanması gerektiği belirtir. Böylece öğrenciler zihinlerinde soyut olarak var olan kavramları bu teknikle

somut hale getirirler. Kavramların birbirleriyle ilişkili alt kavramlara da ayrılması kavramlar arasındaki ilişkinin görülmesine de olanak verir. Böylece öğrenci yeni öğrendiği kavramı görsel olarak zihninde özetleyerek bilgiyi organize edebilir. Kavram haritalarıyla öğrenci eski öğrendiği bilgileri yeni öğrendiği bilgilerle harmanlayarak daha anlamlı çıkarımlarda bulunabilir (Sever, 2015: 220).

Sosyal bilgiler eğitiminde hedeflenen amaçların kazandırılabilmesi ve sosyal bilgiler öğretiminin temelini oluşturan kavramların öğretilmesi etkili öğretim tekniklerinin kullanılmasıyla gerçekleştirilebilir. Kavramların 6.sınıf sosyal bilgiler programında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Öğrenciler 4. ve 5.sınıf programında öğretilen kavramlarla 6. sınıf programında yer alan kavramların düzeylerinin aynı olmaması nedeniyle kavramları öğrenmede sorun yaşayabilirler. Kavram haritalarının kullanımı öğrencilerin öğrenmeye olan ilgilerinin arttırılması için kullanılan etkili yöntemlerden biridir. Bu nedenle kavram haritalarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

1.1. Problem

Sosyal Bilgiler Dersi "Demokrasinin Serüveni" ünitesinde yer alan konuların öğretiminde kavram haritası tekniğinin kullanılmasının öğrenci başarısı üzerindeki etkisini incelemek için gerçekleştirilen çalışmanın bu başlığında; problem cümlesi ve alt problemlere yer verilmiştir.

1.1.1. Problem Cümlesi

"Sosyal Bilgiler 6. sınıf kitabında 'Demokrasinin Serüveni' ünitesinin kavram haritası ve öğretim etkinliği yönünden incelenmesinin öğrenci başarısına etkisi nedir?" şeklinde belirlenmiştir.

1.1.2. Alt Problemler

1. Kavram haritası tekniği kullanılarak öğretim yapılan deney grubunun ön test başarı puanı ile ders kitabı kullanılarak öğretim yapılan kontrol grubunun ön test başarı puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık var mıdır?

2. Deney grubunun son test başarı puanı ile kontrol gurubunun son test başarı puanı arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, ilköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersi "Demokrasinin Serüveni" ünitesinin kavram haritası tekniği kullanılarak öğretiminin öğrenci başarısı üzerindeki etkisini saptamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için deney ve kontrol grupları oluşturularak deney öncesi ve deney sonrası akademik başarı testi uygulanmıştır. Çıkan sonuçlar istatistiksel olarak incelenerek, ortaya atılan problemlere cevap aramaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler dersinin amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Buda yaşadığı toplumu benimseyen, sahip olduğu kültürün devamını sağlayan bireylerin yetişmesiyle mümkündür. Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, vatandaşlık konularını birleştirerek bütünleyici bir anlayışla bilgiyi bireylere kazandırmaya çalışır (Tay ve Öcal, 2008: 15).

Tokcan (2015)'te ilköğretim kademesinin kavram öğretimine temel oluşturduğunu bu yüzden sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramların ilköğretimde önemle ele alınmasını vurgulamıştır (Tokcan, 2015: 1).

Öğrencilerin doğru bilgiye ulaşabilmesi için kavramları doğru öğrenmeleri gerekir. Kavram öğretimini sağlamak için kullanılan önemli tekniklerden biri de kavram haritalarıdır.

Öğrenci kavram haritalarıyla bilgiyi somut hale getirerek kendi içinde gruplandırabilir. Böylece anlamlı öğrenme sağlanmış olur. Ayrıca kavram haritalarını kullanan bir öğretmen öğrencisinin sahip olduğu bilgi düzeyini gözlemleyerek yardıma ihtiyacı olan öğrenciyi kolaylıkla ayırt edebilir (Sever ve diğerleri, 2009: 24).

G. Altıntaş ve S. Altıntaş (2008)'da yaptığı çalışma kavram haritalarıyla işlenen dersin somut hale geldiği ve öğrencilerin derse aktif katılarak başarı düzeylerinin yükseldiği sonucuna ulaşmışlardır (G. Altıntaş; S. Altıntaş, 2008: 65).

Çolak (2010)' da kavram haritası kullanılan deney grubu öğrencilerinin kavramları daha iyi öğrendiklerini, görsellik ön planda olduğu için derste kalıcılığın sağlandığını ayrıca öğrenciler arası bilgi alışverişinin de gerçekleştiği sonucuna

ulaşmıştır. Buda kavram haritasının sosyal bilgiler dersi açısından önemini kanıtlar niteliktedir.

1.4. Araştırmanın Sayıltıları

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test ve son testten aldıkları puanlar başarı düzeylerini yansıtmaktadır.

2. Başarı testinin "Demokrasinin Serüveni" içerisinde yer alan kavramları yeterli düzeyde temsil ettiği varsayılmıştır.

3. Araştırma örnekleminin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan "Demokrasinin Serüveni" ünitesiyle,

2. 2016-2017 eğitim-öğretim yılının ikinci dönemiyle,

3. Manisa ilinin Demirci ilçesi Fatih Ortaokulu 6/A ve 6/B sınıflarında öğrenim gören 45 öğrenciyle,

4. Süreç olarak altı hafta ve haftada üç ders Sosyal Bilgiler dersiyle,

5. Demokrasinin Serüveni ünitesini temsil eden ve deney grubu olan 6/B sınıfına uygulanan kavram haritalarıyla,

6. Araştırmanın başında ve sonunda kullanılan DSBT (Demokrasinin Serüveni Başarı Testi),

7. Uygulama sırasında öntest-sontest uygulamalarında aynı ortamın oluşturulamaması (testlerin eş zamanlı uygulanmaları nedeniyle farklı derslerin öğretmenlerinin uygulamayı yapması) ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: "İlköğretim okullarında iyi ve sorumluluğunu bilen vatandaş yetiştirmek amacı ile sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır" (Erden, tarihsiz: 8).

Sosyal Bilimler: "İnsan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler" (Sönmez, 1996: 2) olarak tanımlanabilir.

Eğitim: "Yeni kuşakların toplum yaşamına hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri, tutum ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olma etkinliğidir" (Karslı, 2007: 9).

Kavram: "İnsan zihninde anlamlanan, farklı obje ve olayların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu yapısıdır, değişkendir" (Ülgen, 2004: 107).

Kavram Haritası: "İnsanların nasıl öğrendikleri ile anlamlı öğrenme konuları arasında köprü kuran bir öğrenme, öğretme stratejisidir" (Akçam, 2010: 2).

2. BİRİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. SOSYAL BİLGİLER'İN TANIMI

Devletler eğitim sistemlerini belirlerken devamlılığını sağlayacak bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Bu amacı sağlamak için kimi zaman tek disiplinli ayrı ayrı derslere ihtiyaç duyarken, kimi zaman da çok disiplinli bir ders olan Sosyal Bilgiler dersine ihtiyaç duyarlar (Tay ve Öcal, 2008: 6).

Ülkemizde ve dünyada Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Fakat ülkemizde yapılan tanımların en kapsamlısı yapılandırıcı yaklaşıma göre yeniden düzenlenerek 2005 yılında değiştirilen Sosyal Bilgiler programında şöyle yer almıştır;

"Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir." (MEB, 2005)

Sosyal Bilgiler uzmanlarından Barr, Barth ve Shermis (1987), "sosyal bilgilerin vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimler ve insan bilimlerinin bütünleştirilmesinden oluştuğunu" ifade eder (Tay ve Öcal, 2008: 5).

Sosyal Bilgiler ile ilgili en büyük kuruluşlardan biri olan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS)'ne göre Sosyal Bilgiler; "Vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır" (Öztürk ve Dilek, 2005: 26 aktaran. Çolak, 2010).

İnsanların kültür, gelenek, diğer toplumların yaşayış biçimi, sosyal ve diplomatik ilişkiler konusunda edindiği bilgilerin önemli bölümünü oluşturan ders Sosyal Bilgilerdir. İlköğretim programında okutulan bu ders aslında "Sosyal Bilimler" denilen birçok disiplinin çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine uygun olarak birleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır (Sözer, 1998: 12). İlköğretim yaşına bakıldığı zaman verilen eğitimin çocukların gelişimlerine uygun olması

gerekmektedir. Bu yaştaki çocuklar bütünü algılayıp onu anlamlandırmaya çalışırlar. Parçalar ve ayrıntılar daha sonraki yaşlarda daha rahat algılanır. Hem zihinsel gelişim hem de toplumsal yaşamını sürdürebilmesi için kazandırılacak davranışlar bir bütün halinde olduğu zaman öğrencilerin öğrenmeleri daha kolay hale gelecektir (Sönmez, 1996: 4).

Sosyal bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı tam olarak bilinmemektedir. Fakat insanoğlunun var olduğu andan itibaren sosyal bilgiler eğitiminin başladığı söylenebilir. İnsanın doğal ve toplumsal bir varlık olması onu birtakım etkinliklere katılmaya zorunlu kılmaktadır. Bu sebepten ötürü sosyal bilgiler insanoğlunun var olduğu gün kadar eskidir denilebilir (Sönmez, 1998: 7).

Bilgili 'ye (2008) göre Sosyal Bilgilerin kapsamına giren konular Antik Yunan ve Roma gibi büyük medeniyetlere ev sahipliği yapan batı toplumlarında ilkçağlardan itibaren okutulmaya başlanmıştır. Köklü bir medeniyete sahip olan Çin' de ise Sima Qian (ykl. M.Ö. 145-86) ile Du-Yu (732-812) tarih dersleri okutmuşlardır. Ardından Selçuklu Nizamiye Medreseleri, Türk İslam Devletleri ve Osmanlı medreseleri de derslerinde sosyal bilgiler konularına yer vermiştir. 20.yy. a kadar kurulan bütün ülkelerde tarih ve coğrafya gibi tek disiplinli adlar altında bu derslere rastlanmaktadır (Bilgili, 2008: 19 aktaran Safran, 2009: 7).

"Sosyal Bilgiler" bir ders adı olarak ilk kez 1916 yılında ABD' de kullanılmıştır. ABD ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS) bu terimi "mevzuu doğrudan doğruya insan cemiyetinin teşkilatına ve tekamülüne ve bu içtimai birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair olan bilgiler" olarak tanımlamıştır (Moffatt, 1957: 18).

ABD'de 20.yylın başında sosyal bilgilerin bir konu alanı olarak programa girmesiyle "demokratik toplum için vatandaş yetiştirme" görüşü gerçekleşmiştir. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler sosyal bilgilerin gelişimi için çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalara rağmen 1940 ve 50'li yıllarda sosyal bilgiler daha çok tarih ve coğrafya dersleri olarak programlarda yer almıştır (Safran, 2009: 8).

Ülkemizde Sosyal Bilgiler dersi ismiyle, ilk olarak 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen

girmiştir. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 9. Millî Eğitim Şûrası 15.11.1974 tarihli kararıyla 4.5.6.7. ve 8. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiştir. Bu kararla Sosyal Bilgiler dersi İlköğretim okullarında 1968'ten itibaren, Ortaokullarda ise 1975'ten itibaren okutulmaya başlanmıştır. Uygulama 1985 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra Sosyal Bilgiler dersi İlköğretim II. kademesinde Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi olarak verilmeye başlanmıştır. 1997-1998 öğretim yılında tekrar İlköğretim okullarında (4.5.6.7. sınıflarda) Sosyal Bilgiler dersi okutulmaya başlanmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi 1968 yılıyla beraber İlköğretim programında yerini almış olsa da daha önce de Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık dersleri verilerek Sosyal Bilgiler dersinin içeriği öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır (Tay ve Öcal, 2008:14).

Sosyal bilgiler dersinin İlköğretim okullarında 6.sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere 108 saatlik, 7. sınıflarda dört saat olmak üzere 108 saatlik ders süresi vardır.

En son 2005 yılında yapılan değişikliğe kadar Sosyal Bilgiler programının temel felsefesi daimicilik ve esasiciliktir. Ancak hızla gelişen dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler de göz önüne alınarak programı geliştirmeye gerek duyulmuştur. Böylece yapılan programda kişiden bağımsız olmayan, bireyin eylemleri ve edindiği deneyimleriyle ilişkili olan, öğrenme sürecinde öğrencinin aktif olmasını sağlayan yapılandırmacı yaklaşıma geçilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretimi bireyin hayattaki başarısı için büyük önem teşkil etmektedir. Bunun için sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlara ilk kez 1970 yılında Barth ve Shermıs yayınladıkları bir makalede yer vermişlerdir. Bu makalede sosyal bilgiler öğretimini yönlendiren belli başlı yaklaşımları üç grupta toplamışlardır. Bunlar: Kültürel mirasın aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi, Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler öğretimi ve Yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimidir.

Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Genel amacı, toplumdaki temel kurumların, değer ve inançların devamlılığını sağlayarak mevcut durumu devam ettirmek olan bu yaklaşım sosyal bilgiler

öğretimindeki en eski yaklaşımdır. Öğretmen merkezli olan bu yaklaşıma göre yetişen yeni nesil kültürel devamlılığı sağlamalıdır. Bunun için yetişkinler tarafından geçmişi öğrenme, geleneklere sahip çıkma, toplumun uygun bulduğu davranışları sergileme gibi birtakım beceriler öğretilir.

Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşıma göre sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazanılması etkili vatandaşlığın kazanılması için en iyi hazırlıktır. Öğrenciler sosyal bilimlerin yapısını, bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmelidir. Böylece bireyler öğrenme ve öğretme süreçlerinde zorluk yaşamadan karşılaşacakları sorunlarla baş edebilecek gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip olacaklardır.

Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşıma göre amaç öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini öğrenerek uygulamalarını sağlamaktır. Buna paralel olarak öğrenciler bireysel ve kamusal problemleri tanıyıp bu problemlere çözüm getirebilecek seviyeye ulaştırılmalıdırlar. Önceden belirlenmiş ve mutlaka uygulanması gereken bir içerik ya da program yoktur. Araştırma-İnceleme yöntemi temel alınan bu yaklaşıma göre yapılacak etkinlikler öğrencileri doğrudan etkileyerek güncel sorunlara odaklanmalarını sağlayacak nitelikte olmalıdır (Öztürk, 2009: 5-6).

2.2. SOSYAL BİLİMLER'İN TANIMI

İnsanlar benzer fiziki çevrelerde yaşıyor olsalar bile bu çevrede bulunan nesne ve varlıklara farklı anlamlar verebilirler. Bu yüzden toplumların var olan gerçekleri kendilerine aittir. Dünyanın ve yaşamın insani ve toplumsal yönden incelenmesi farklılıkların temelinin anlaşılması için önemlidir.

Köstüklü (1998)'e göre Sosyal Bilimler "bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir" diyebiliriz. İlgilendiği konular ise bu farklı gruplar içinde oluşan beşerî etkinliklerdir (Köstüklü, 1998: 9).

Sosyal bilimler insanı fiziksel ve biyolojik yönden değil davranışlar yönünden ele alır. İnsanların davranışları, değer yargıları, inançları, istekleri, sosyal ihtiyaçları, eğitimleri ve alışkanlıklarını belirler ve bu unsurları değerlendirmeye ve anlamaya çalışır. Her sosyal bilim hayatımızı oluşturan gerçeklerin bir kısmını inceler.

Bulunduğumuz yerin doğa koşullarını öğrenmek için Coğrafyadan, geçmişimizi öğrenmek için Tarihten, toplumsal yapıyı öğrenmek için Sosyolojiden yararlanabiliriz.

İnsanın doğal ve toplumsal olmak üzere iki çevresi vardır. Bu iki çevre insanın var olmasını sağlar. Doğal çevreyi doğa bilimleri, toplumsal çevreyi ise sosyal bilimler inceler. Bu iki çevrede incelemelerinde neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymaya çalışır. Böyle düşünüldüğünde her iki bilimin birbirinden faydalandığı görülmektedir. Toplumsal olayları bilimsel yöntemle inceleyen sosyal bilimler, insan davranışlarının nedenlerine, buna sebep olan etmenlere çok yönlü bakarak değişik çözüm yolları elde etmeyi hedefler (Sönmez,1996 :3).

Sosyal Bilim disiplinlerinin her biri insanın farklı bir boyutunu ele alır. Bu disiplinlerin birbirlerinden ayrıldığı nokta ise ele aldıkları boyuttur. Bu boyutlar şöyle sıralanabilir;

Antropoloji: İnsan kültürü

İletişim Bilimleri: İnsanın iletişimi

Ekonomi: İnsanın üretim, dağıtım, tüketim, ticaret, değişim ve bölüşümü

Eğitim Bilimleri: İnsanın eğitimi

Coğrafya: İnsanın yaşadığı doğal çevre

Tarih: İnsanın geçmişi

Uluslararası İlişkiler: İnsanın uluslararası ilişkileri

Dil Bilimi: İnsanın dili

Siyaset Bilimi: İnsanın yönetimi

Psikoloji: İnsanın davranışları

Sosyoloji: İnsanın toplumsal çevresi

Müzikoloji: İnsanın Müziği

Hukuk: İnsanın hak, özgürlük ve bunlarla ilgili kuralları

Suç Bilimi: İnsanın suç sayılan davranışları

Sosyal Bilimlerin bu boyutları düşünüldüğünde insanla ilgili olan faaliyetlerin çoğunu incelediği görülmektedir. Bu incelemeler ise insanlara yarar sağlamak için bireylere ulaştırılmalıdır. Bu da sosyal bilimlerin tek tek disiplinler halinde okutulması ya da disiplinler arası yaklaşımlarla sosyal bilgiler dersi ile yapılır (Turan ve Ulusoy, 2015: 4).

2.3. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

"Sosyal Bilimler" ile "Sosyal Bilgiler" kavramlarının çoğu kez aynı anlamı ifade eden sözcükler için kullanıldıkları görülmektedir. Ancak eğitim-öğretim sürecinde bu iki kavram farklı olarak ele alınmakta ve incelenmektedir (Sözer, 1998: 11).

Sosyal bilimler tek başına bir bilim değildir ve içerisinde yer alan her disiplinin kendine ait teorisi ve yöntemi vardır. Sosyal bilgiler öğretiminde yer alan içerik, sosyal bilimler içerisinde bulunan disiplinlerden seçilerek oluşturulur. Sosyal bilimler insan ve insan yaşamına dair bilgiler üreten disiplinleri kapsar. Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Psikoloji gibi disiplinler bunlardan bazılarıdır. Sosyal bilgiler ise bu disiplinlerden aldığı bilgileri eğitim amacıyla kullanan bir alanı temsil eder. Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramları karşılıklı etkileşim içindedir. Sosyal bilgiler dersinin temelini sosyal bilimler oluşturur. Bu bilimlerin ilköğretim düzeyindeki çocukların seviyesine getirilerek onlara öğretilmesi sosyal bilimlerin geleceğini olumlu yönde etkileyecektir (Sever, 2015: 10).

Günümüzde yaşanan sürekli gelişim ve değişim insanları ve toplumları değişik sorunlarla karşı karşıya getirir. Toplumsal birlik içerisinde yaşayan bireylerin ihtiyaçları ile sürekli değişimin getirdiği dengeyi sağlamak için kişilere gereken bilgi ve becerilerin kazandırılmasında sosyal bilimlere önemli görevler düşmektedir.

Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler arasında kesin bir ayrım yapmak mümkün olmasa da eğitim ve öğretim açısından her iki kavram farklı bir şekilde ele alınmaktadır. Okulların benimsemiş olduğu eğitim ve ders olarak baktığımızda iki alanın farklılıklarını şöyle sayabiliriz;

1. "Sosyal bilgiler, dersinin en önemli hedefi iyi vatandaşların yetiştirilmesidir. Bunun için konular Sosyal Bilimlerden alınacağı gibi din, ahlak,

arkeoloji ve doğal bilimlerden de alınabilir. Sosyal Bilimlerle uğraşan sosyal bilimcilerin esas işi toplumlarla ilgili yeni bilgi ve fikirler üretmektir."

2. "Sosyal bilgiler, konu ve temaların öğretilmesinde sosyal bilimlerden daha çok kullanılır. Sosyal bilimler daha çok ayrı ayrı disiplinler olarak öğretilir."

3. "Sosyal bilgiler daha çok ilkokullarda verilir; sosyal bilimler ise ortaöğretim (lise) ve üniversitelerde öğretilir" (Köstüklü, 1998: 10).

Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler derslerinin temelde birtakım farklılıkları olsa da iki kavram da birbiriyle bağlantılıdır. İkisi de vatandaşlık eğitimine önem vererek iyi vatandaş olabilme yollarını insanlara kazandırmayı hedefler.

2.4. KAVRAMIN TANIMI

Kavramlar bireyin düşünmesini sağlar. Kavramlar sayesinde fiziksel ve sosyal dünyayı algılar ve bu sayede anlamlı ilişkiler kurabiliriz. Kavramlara sahip olmayan bireylerin düşünmesi, bir bebeğin düşünmesi kadar sınırlıdır. Kavramları anlamak düşünmemize, problemleri çözmemize yardımcı olur (Senemoğlu, 2004: 513).

Kavramlar bilginin temelini oluşturur ve soyuttur. Bireyin düşünmesini ve dünyayı anlamlandırmasını sağlar. Gerçek dünyada olmayıp düşüncelerimizde yer alır. Kavramlara ait bazı tanımlar şöyledir;

"Kavram; İnsan zihninde anlamlanan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu/yapısıdır" (Ülgen, 2004: 107).

"Kavramlar, eşyaları, olayları, insanları ve düşünceleri benzerliklerine göre gruplandırdığımızda gruplara verdiğimiz adlardır" (MEB, 2005).

"Kavram; benzer nesneleri, insanları, olayları, fikirleri, süreçleri gruplamada kullanılan bir kategoridir. Kavramlar bir grup, varlık, olay, fikir ve süreçleri diğer gruplardan ayırt etmeyi sağladığı gibi, diğer grup, olay, fikir ve süreçlerle, ilişkiler kurulmasına da yardım eder" (Senemoğlu,2004: 513).

"Kavram, ortak özelliklerin nesne, olay, fikir ve davranışların oluşturduğu sınıflamaların soyut temsilcisidir" (Fidan, 1986).

"Kavram, fikir, olay, insan veya başka şeyleri sınıflandırmaya yarayan kelimeler veya kelime öbekleridir" (Akçam, 2010).

Kavramları ortak özelliklere sahip olan varlıkları gruplamak, böylece diğer varlıklardan ayırt etmemizi kolaylaştırmak için kullanabiliriz.

Kavramlar somut bir eşya değil, belirli gruplar altında topladığımız soyut düşüncelerdir. Varlıklar ortak özelliklerine göre gruplandırılmasaydı birçok izlenimle karşı karşıya kalınır buda düşüncede kargaşaya sebep olurdu.

Kişiler kavramları geliştirirken genellemelerden yararlanırlar. Karşılaştıkları birçok olay ve durumu bir grup altında ortak özelliklerine göre toplayarak genel bir yargıya ulaşırlar. Bu süreçte birbirine benzeyen iki uyarıcı ayırt edilerek genellemelerin aksine birbirine benzemeyen özellikleri için farklı tepkilerde bulunulabilir (MEB,2005).

2.5. KAVRAMLARIN ÖZELLİKLERİ

Kavram haritalarının temelini kavramlar oluşturur. Yapılan araştırmalara göre kavramlar bazı özellikler gösterir. Bu özelliklerden bazıları şunlardır;

- Kavramlar sözcüklerle ifade edilir (Kalaycı, Çakmak, 2000; Senemoğlu,2013).
- Kavramlar kendi içinde kategorilere ayrılır (Kalaycı, Çakmak, 2000).
- Kavramlar isim ve tanımlara sahiptir (Kalaycı, Çakmak, 2000).
- Kavramlar objelerin ve olayların hem doğrudan hem dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşur (Ülgen, 2004).
- Kavramlar çok boyutludur (Ülgen, 2004).
- Kavramlar kendi içlerinde, özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplanabilirler (Ülgen, 2004).
- Kavramlar dille ilgilidir, sözcüklerle ifade edilir (Ülgen, 2004).
- Kavramlar, somuttan soyuta derecelendirilebilir (Fidan,1995).
- Kavramlar, sözcükler ve bileşik sözcüklerle adlandırılırlar (isimler, fiiller, sıfatlar vb.) (Senemoğlu, 2013).
- Kavramlar sahip olduğu bazı özellikler bakımından, bazen birden fazla kavramın üyesi olabilir (Ülgen, 2004).

Senemoğlu (2013)'na göre tüm kavramlar; *Öğrenilebilirlik, Kullanılabilirlik, Açıklık, Genellik ve Güçlülük* özellikleri taşır.

Öğrenilebilirlik: İnsanlar kavramları öğrenerek doğmaz, kavramlar sonradan öğrenilir. Fakat bazı kavramlar kolay bazı kavramlar ise zor öğrenilir. Gözlenebilen kavramlar "kuş", "çiçek" daha kolay öğrenilirken, "demokrasi", "güdü" gibi tanımlanmış kavramlar daha zor öğrenilir.

Kullanılabilirlik: Kavramlar çeşitli kullanım alanlarına sahiptir. Dersin içeriğine göre ihtiyaç duyulan zamanlarda kullanılabilirler.

Açıklık: Kavram açık, anlaşılır olmalı ve konu ile ilgili uzmanlar arasında görüş birliği bulunmalıdır. Ancak bazı alanların kavramları daha net ve açık iken bazı kavramlar daha görecelidir.

Genellik: Kavramların çoğu hiyerarşik olarak oluşturulmuştur. Bu yapıda en üstte olan kavram en genel kavramdır. Genel kavramdan alt basamaklara inildikçe genellik özelliği azalır daha özel kavramlara yer verilir.

Güçlülük: Kavramın gücü, diğer kavram ve ilkelerin anlaşılması, problem çözmeye yardımcı olması gibi özelliklere sahip olmasını gösterir.

2.6. KAVRAM ÖĞRENME

Kavramlar somut değil, soyuttur ve insanın düşünce sisteminde yer alırlar. Bu yüzden kavram öğretimi öğrenilecek kavramın öğrencinin zihninde yer almasını oluşturmak için yapılır.

Kavram öğretimi yapılırken iki yöntem sıklıkla kullanılır. Bunlardan ilki geleneksel yöntemdir. Geleneksel yöntemde kavramı ifade eden sözcüğün sözel tanımı yapılarak, tanımın anlaşılması için kavramın ayırt edici özellikleri belirtilir. Ardından kavramın anlaşılmasını sağlayıcı örnekler verilerek kavram öğretimi sağlanmaya çalışılır. Fakat bu yöntem kavram öğretiminde yeterince etkili bulunmaz. Bunun sebeplerinden biri de birçok kavramın tanımında kesin sözel bir ifadenin bulunmamasıdır. Buda etkili öğrenme açısından güçlüklere sebep olur.

Kullanılan diğer yöntemde ise prototiplerden (kavramı en iyi anlatan örnek) yola çıkarak öğrencinin genellemelere ulaşmasını sağlamaktır. Öğrenci bu yöntemde kavrama dair birçok örneği inceler. Bu yolla kavramın tanımlayıcı niteliklerini

bularak bir genellemeye ulaşır. Öğrenci doğru genellemeye ulaşınca kavrama dair ayırt edici özellikleri belirler. Böylece öğrencinin gereğinden fazla bilgiyi de öğrenmesi engellenmiş olur.

Bazı hallerde bu iki yöntemin birlikte kullanılması etkili öğrenme sağlayabilir. Soyut düşüncelere sahip olan kavramların ilköğretim seviyesindeki öğrencilerde öğretimi zordur. Bu yüzden kavramları somutlaştırmak için yaş düzeyleri gereği bu iki yönteme de başvurulabilir.

Kavram öğretiminin etkili bir şekilde sağlanabilmesi için kullanılabilecek bir takım grafik materyaller geliştirilmiştir. Bunlardan biri de Kavram Haritası (KH)'dır (MEB, 2006: 46).

Ülgen'e göre kavram öğrenme uyaranları belirli kategorilere ayırarak, zihinde bilgiler oluşturmaktır. Yeterli bir öğrenmede öğrenilen bilgilerin davranışlarla gözlenebilir olması gerekmektedir. Kavram öğrenme süreç ve ürün olarak iki şekilde irdelenebilir.

Ürün Olarak Kavram Öğrenme

Davranışçı yaklaşıma göre ürün olarak kavram öğrenmeye bakıldığı zaman bireyin kavramla ilgili doğrudan gözlenebilen davranışları sözlü olarak ifade etmeleri ön plana çıkar. Öğrenci kavramla ilgili edindiği bilgileri dille ifade eder. İkinci aşamada kavramı tanımlayabilir. Üçüncü aşamada kavramın benzer ve farklı yönlerini ifade eder. Son aşamada ise öğrenci öğrendiği yeni kavrama benzeyen yeni bir kavramla karşılaştığı zaman yeni kavramı tanır veya bu kavramı sözcüklerle tanımlayabilir.

Bilişsel yaklaşıma göre ürün olarak kavram öğrenme ise daha önceden öğrenilen bilgiler hatırlanarak yeniden yapılandırılır. Öğrenme sonucu değişme sadece gözlenebilen davranışlarda olmaz, bireyin bilişsel yapısında da değişme olur. Birey de bu değişiklikle daha sonra karşılaştığı problemleri kolaylıkla çözebilir.

Süreç Olarak Kavram Öğrenme

Davranışçı yaklaşıma göre süreç açısından kavram öğrenmede bireyin uyarıcı ve tepki arasında bağ kurması öğretilir. Birey kavramlar ve kavramların adları arasında bağ kurar, kavram öğrenme durumunda belli özelliklerle karşılaştığında

yeni kavramı hangi kavramla bütünleştireceği konusunda tahminlerde bulunur ve rastlantısal olarak uygun kavrama ulaşır. Uygulama sonucunda elde edilen doğrularla hatalar azaltılabilir.

Bilişsel yaklaşıma göre ise birey bir kavramı öğrenmek için kavramların bütününü dikkate alarak ilkeler oluşturur ve şemalar geliştirir. Bu aşamada birey kavramların olumlu ve olumsuz örneklerinden yola çıkarak bir gruplama yapar (Ülgen, 2004: 117-118).

Senemoğlu'na göre kavram öğrenme çeşitli düzeylerde gerçekleşmektedir. Bu düzeyler ise birbirini takip eden dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar;

Somut Düzey

Somut düzeyde kavram öğrenmek için yapılan zihinsel işlemler şunlardır:

- Objenin çevresine dikkat etme,
- Objeyi diğer objelerden ayırt edebilme,
- Ayırt edilen objeyi başka bir zamanda gördüğünde de hatırlama.

Buna göre çocuk bir kitabı gördüğünde ona dikkat ederek onu çevresindeki diğer nesnelerden ayırır ve daha sonra aynı kitabı aynı yer ve durumda gördüğünde tanır.

Tanıma Düzeyi

Bu aşamada çocuk, somut düzeyin aksine aynı yerde gördüğünde tanıdığı objeyi farklı yerde gördüğünde de tanıyabilir. Somut düzeyde aynı yerde gördüğü kitabı hatırlayabiliyorken, tanıma düzeyinde farklı yerde ve durumda da kitabı hatırlayabilir. Somut düzeyde çocuk kavramı sadece görerek öğrenirken, tanıma düzeyinde kavramı görerek, işiterek, dokunarak, koklayarak da öğrenebilir.

Sınıflama Düzeyi

Sınıflama düzeyinde öğrenci kavramı ilk kez öğrenecekse kavrama ait en az iki örneğin tanıma düzeyinde öğrenilmesi gerekir. Buna göre, en az iki örneğin çok belirgin olmayan özelliklerine dikkat eder. Her örneği örnek olmayanlardan ayırır. Ayırt ettiği örnekleri hatırlar. Farklı durumlarda

karşılaştığı her bir örneğin aynı örnek olduğu genellemesine varabilir. Aynı sınıfa ait en az iki örneğin eşdeğer olduğu genellemesini yapabilir ve yaptığı genellemeyi tekrar hatırlayabilir.

Soyut Düzey

Öğrenci soyut düzeyde kavram öğrenmede, kavrama ait örnekleri doğru bir şekilde tanımlayabilir, kavramın adını söyleyebilir, kavrama ait özellikleri ayırt edebilir, kavrama ait olan örnekleri aynı düzeydeki benzer kavramlardan ayırabilir. Bu aşamalar gerçekleşmişse bireyde soyut düzeyde kavram öğrenme gerçekleşmiş olur (Senemoğlu, 2013: 516-518).

2.7. KAVRAM HARİTASI NEDİR? NE AMAÇLA KULLANILIR?

"Kavram haritaları, belli bir konudaki kavramlar ve bunlar arasındaki ilişkileri grafiksel yapılar içinde özetlemeyi sağlayan görsel yapılardır." Kavram haritaları birçok amaca hizmet eder. Bir konunun öğretilmesinde, öğrenme sürecini takip etmede, kavramlarla ilgili ortaya çıkacak olan yanılgıları gidermede ve öğrenilen bilgileri değerlendirmede kullanılabilir. Kavram haritaları karışıklıkları giderme, önce öğrenilen bilgileri yeni öğrenilen bilgilerle ilişkilendirme, kavramlarla ilgili yanlışları giderme ayrıca öğrencileri değerlendirme gibi amaçlarla da kullanılabilir. Ayrıca bir konuyu açıklamak ve konunun kavratılmasını sağlamak için de etkili bir yöntemdir (Seferoğlu, 2006: 66).

Kavram haritaları tekniği ile birbiriyle ilişkili iki veya daha fazla kavram arasındaki ilişkiler bağlantı sözcükleri yardımıyla görsel olarak sunulur. Bu sayede bilgi organize edilerek ezberden uzak kalıcı bir öğrenme sağlanır. Dersin her aşamasında (başında, ortasında, sonunda) kullanılabildiği için kolaylık sağlar. Öğrenciler tarafından da geliştirilebilir. Buda öğrencilerin derse aktif katılımını sağlar (Yiğit, 2006: 184).

"Öğrenilen bilgilerin anlamlı ve kalıcı olmasında kullanılan yollardan biri olan kavram haritaları; herhangi bir konu içerisindeki kavramların çıkartılması ve bu kavramlar arasındaki ilişkilerin iki boyutlu olarak gösterilmesi tekniğidir." Kavram haritaları ilk defa 1970'li yıllarda Ausubel'in öğrenme kuramını temel alan Novak ve Gowin tarafından geliştirilmiştir. İkilinin kaleme aldıkları "Learning How to Learn"

adlı eserle birlikte de eğitim safhasındaki yerini almıştır (Ayas, 2005: 81 akt. Ocak ve diğerleri, 2008: 269).

Kavram haritalarının tarihsel oluşum sürecinde bazı araştırmacılar eserlerinde kavram haritalarına yer vermişlerdir.

Örümcek Harita: 1971 yılında Hanf tarafından bir yazının not alma yönteminin harita ile yapılmasıyla geliştirilmiştir. Böylece örümceğin ağı olarak isimlendirilmiştir.

Ağ: Dansereau tarafından öğrenciler için ders çalışma stratejisi olarak geliştirilmiştir. Kavramların ve kavramlar arası ilişkilerin birleşiminden oluşturulmuştur.

Anlamsal Haritalar: Kavramlar arasındaki ilişkileri hiyerarşik bir şekilde ifade etmek için kullanılan grafiklerdir. Yapılan araştırmalar anlamsal haritanın kelime dağarcığını geliştirdiğini de ortaya çıkarmıştır (Jonassen, (1997)., Jonassen, Beisner ve Yacci, (1993) aktaran Çolak, (2010).

Kavram haritalarının kullanılması öğrencilerin bütüncül öğrenmesini sağlamak için kullanılacak en iyi araçlardan biri olabilir. Sosyal bilgiler dersinde yer alan disiplinler birbiriyle ilişkili ve sosyal içeriklidir. Bu ilişkilerin nasıl ve ne kadar kavratılabileceğini ve yorumlanabileceğini görmede kavram haritaları büyük yarar sağlayabilir (Parmaksız, 2004 aktaran Yelken, 2011: 39).

Doğru yapılan kavram haritaları öğretimin her basamağında kullanılmaya elverişlidir. Bütün sınıfın yer aldığı etkinliklerin yanı sıra küçük grup etkinliklerinde de kullanılabilir. Kavram haritaları dinamik bir yapıya sahip materyallerdir. Öğrenmeler arttıkça haritaya yeni kavramlar eklenerek yeni ilişkiler kurulabilir (MEB, 2006).

Kavram haritaları yaratıcı öğrenmeyi de gerçekleştirir. Kavram haritalarıyla sahip olunan bilgilerin yanı sıra fark edemediğimiz ilişkileri de görebiliriz. Kavram haritalarını kullanan birçok öğretmen ve öğrenci fark edemediği bağlantı yollarını bu yolla kurduklarını belirtmişlerdir. Buda yaratıcılığın sönmemesine daha da gelişmesine katkıda bulunduğunu gösterir niteliktedir (Novak ve Govin, 1984).

2.8. KAVRAM HARİTALARI NEDEN YARARLIDIR?

Kavram haritaları eğitim- öğretim anlayışının değişmesiyle son zamanlarda öğretmenler tarafından sıkça kullanılan bir materyal haline gelmiştir.

Kaptan (1998)'a göre kavram haritalarını diğerlerinden üstün kılan bazı sebepler şöyledir;

- Kavram haritalarının en önemli avantajı fikirlerin görsel sunumunu sağlamasıdır.
- Öğrenmeyi destekler ve arttırır.
- Değişik konular, öğretim ve not tutmak için uygundur.
- Kavram haritalarıyla öğretim yapmak kolaydır.
- Kapsam temellidir.
- Kavram haritaları öğrenci merkezlidir ve öğrenci haritaları hazırlama sürecinde aktif rol alabilir. Buda öğretmen- öğrenci etkileşimini arttırır.
- Kavram haritaları farklı öğrenme şekillerine ve öğrenciler arası diğer bireysel farklılıklara uygundur.
- Kavram haritaları kavramlar arası ilişkilerin anlamlandırılmasını sağlar.
- Kavram haritaları ayrıntı içermez. Gerekli bilgilerin öğrenilmesini sağlar.
- Kavram haritasıyla bir kavramı öğrenen öğrenci diğer kavramları öğrenirken de kavram haritası kullanmaya yönelecektir.
- Öğrenme süreci tamamlandığında kalıcı öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmek amacıyla kullanılabilir.

Öğrenciler kavram haritalarını kullandıkça kavramları ayrı ayrı düşünmeyerek kavramlar arasında bağ kurmayı öğreneceklerdir. Böylece derse olan istekleri artacak ve bilgiyi organize etme yetenekleri gelişecektir.

Günümüzde okullarda kullanılan bilgisayar ve akıllı tahtalarla kavram haritaları,

- Kaydedilebilir.
- Öğrencide merak ve öğrenme isteği uyandırır.

- İstenildiği zaman yazdırılabilir ve üzerinde değişiklik yapılabilir.
- Kâğıt üzerine yapılandan çok daha büyük haritalar oluşturulabilir.

2.9. KAVRAM HARİTASI HAZIRLANIRKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Kavram haritaları doğru hazırlandığı taktirde öğretimin her aşamasında ve büyük-küçük grup etkinliklerinde kolaylıkla kullanılabilir. Fakat kavram haritaları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususlar ve aşamalar vardır. Bu aşamalar şöyledir;

1. Konuyla ilgili tüm kavramların listesi çıkarılır.
2. Öğrencilerin öğrenmesi gereken ve ilginç bulunan özellikler not edilmelidir.
3. Kapsamı en geniş olan kavram haritanın en üstüne yazılır, seçilen kavramlar üst düzeyden alt düzeye listelenerek gösterilir. En genel kavram seçilen soruya bağlı kalınarak da seçilebilir (Novak ve Gowin, 1999).
4. Birincil kavramdan sonra gelecek olan kavramlar düzenlenir ve bunun için bağlayıcı kelimeler (“içerir”, “çeşitlendirilir” vs.) kullanılır. Bu sayede kavramlar arasında uygun bağlantı kurulmuş olur. Bu kavramlara “koordinat kavramları” denir.
5. Koordinat kavramlarının ilk sırasının tamamlanmasının ardından ilişkili olan diğer ikincil kavramlar düzenlenir. Buna benzer şekilde pek çok kavramdan oluşan düzenleme yapılır.
6. İkincil kavramlar, koordinat kavramları ve birincil kavramlar arasındaki ilişkileri göstermek için çizgiler çizilmelidir. Kavramlar arasındaki ilişkileri göstermek için çizilen çizgilerin üzerine bağlayıcı sözcükler yazılmalıdır.

Bu aşamalar tamamlandıktan sonra kavram haritası tamamlanmış olur. Fakat bu süreçte bazı önemli hususlara dikkat edilmelidir. Önemli olan kavramlar seçilmeli ve kavramlar arası ilişkilerde karmaşa olmamalıdır. Öğrencinin dikkatini çekecek bir başlık olmalı ve daha önceki edinilen bilgilerin devamlılığını sağlayıcı nitelik taşımalıdır. Ayrıca konu ilerledikçe kavram haritalarına devam ettirilebilir. Buda

kavram haritalarının öğretim açısından kullanışlı bir materyal olduğunu kanıtlar niteliktedir (Kaptan, 1998: 98; Ocak, 2008: 270; MEB, 2005).

2.10. KAVRAM HARİTALARININ TÜRLERİ

Novak tarafından ileri sürülen kavram haritaları, öğrenilecek kavramların ve kavramlar arası ilişkilerin görselleştirildiği şemalardır. Kavramlar arası ilişkileri öğrencilere öğretmek isteyen bir öğretmen, kavramlara örnek olan ve olmayan durumları bulmalıdır. Ogle, Jones, Palinscar ve Carr (1987) üç çeşit kavram haritası tanımlamışlardır. Bunlar Örümcek, Zincir ve Hiyerarşik haritalardır.

Çok farklı şekillerde çizilen kavram haritalarının en yaygın kullanılan şekilleri şunlardır:

1. Örümcek Harita

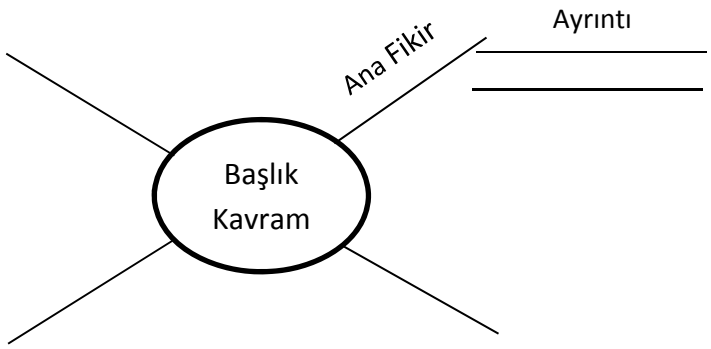
2. Hiyerarşik Harita

3. Sınıflama Haritası

2.10.1. ÖRÜMCEK/YILDIZ HARİTA

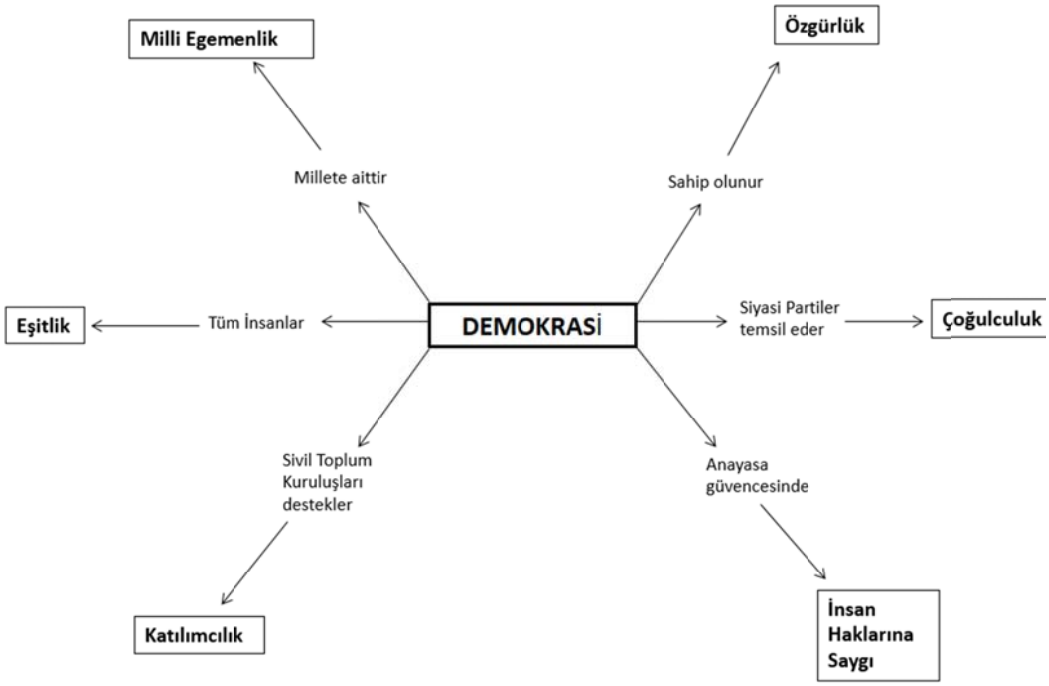
Bir ana kavram ve bu kavramın özelliklerini göstermek amacıyla kullanılır. Bu haritalar merkezi bir fikir etrafında detaylı düşünmeyi sağlamada etkilidirler. Temel bir kavramı tanımlamak için kullanılır. "Türüdür" "Örneğidir" gibi önermeler kullanılarak sembolize edilir.

Şekil 1: Örümcek/Yıldız Harita Şeması

Kaynak: Demiray ve diğerleri, 2002.

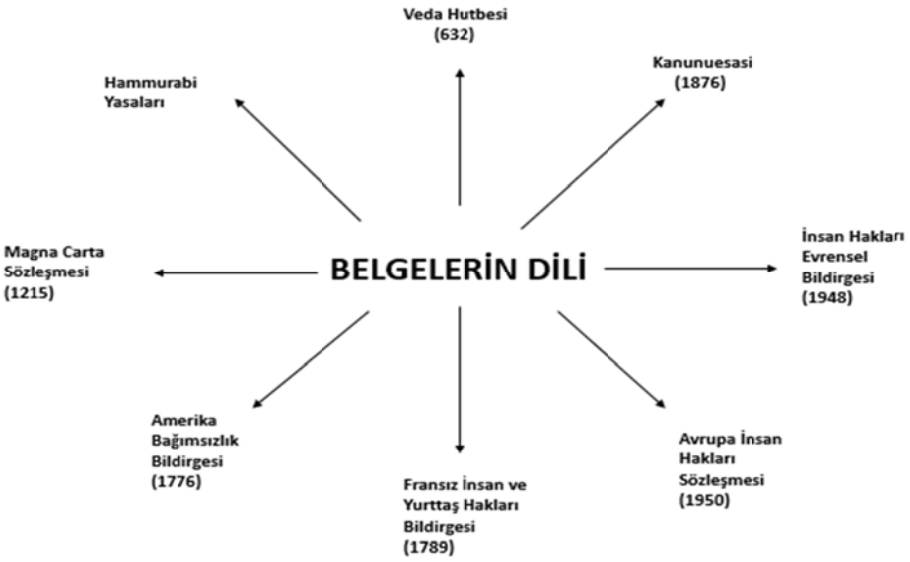
Şekil 2: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Demokrasi Konusunun Örümcek Kavram Haritasında Gösterilmesi

Şekil 3: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Temel Hak ve Özgürlüklerimiz Konusunun Örümcek Kavram Haritasında Gösterilmesi

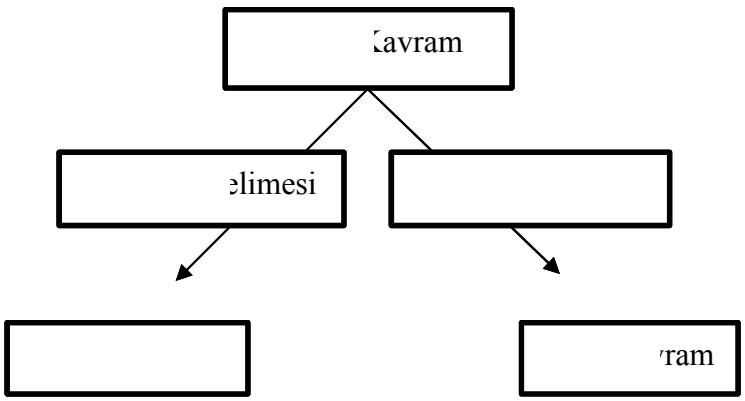
Şekil 4: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Belgelerin Dili Konusunun Örümcek Kavram Haritasında Gösterilmesi

2.10.2. HİYERARŞİK HARİTA

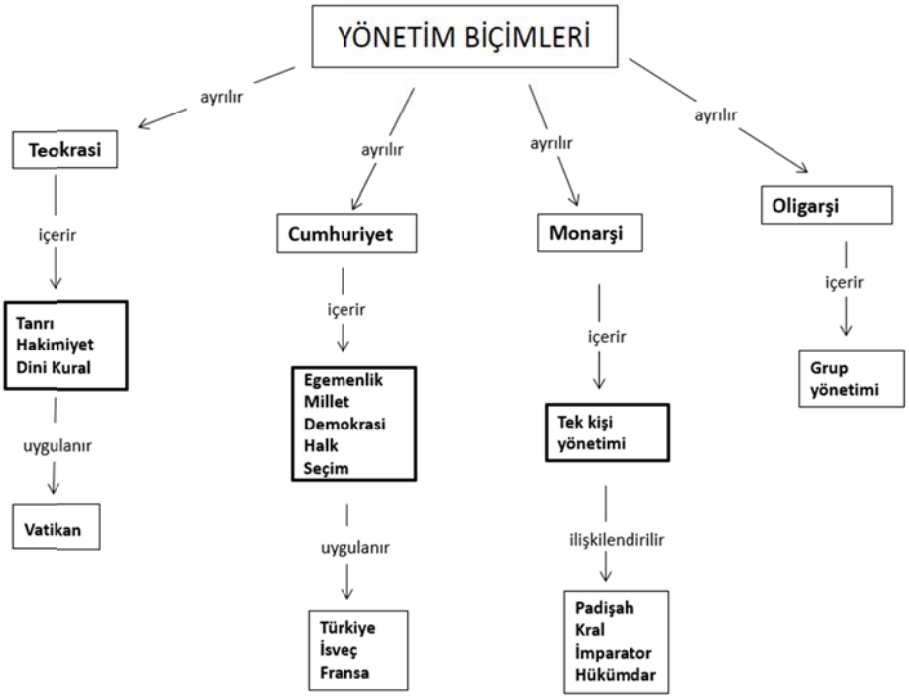
Ana kavram ve alt kavramlar genelden özele doğru yerleştirilir. Kavramlar arasındaki oklara kavramlar arasındaki ilişkiler yazılır. Hiyerarşik kavram haritalarında kavramlar arası bağlantıyı ağlamak amacıyla birçok önerme kullanılabilir.

Şekil 5: Hiyerarşik Harita Şeması

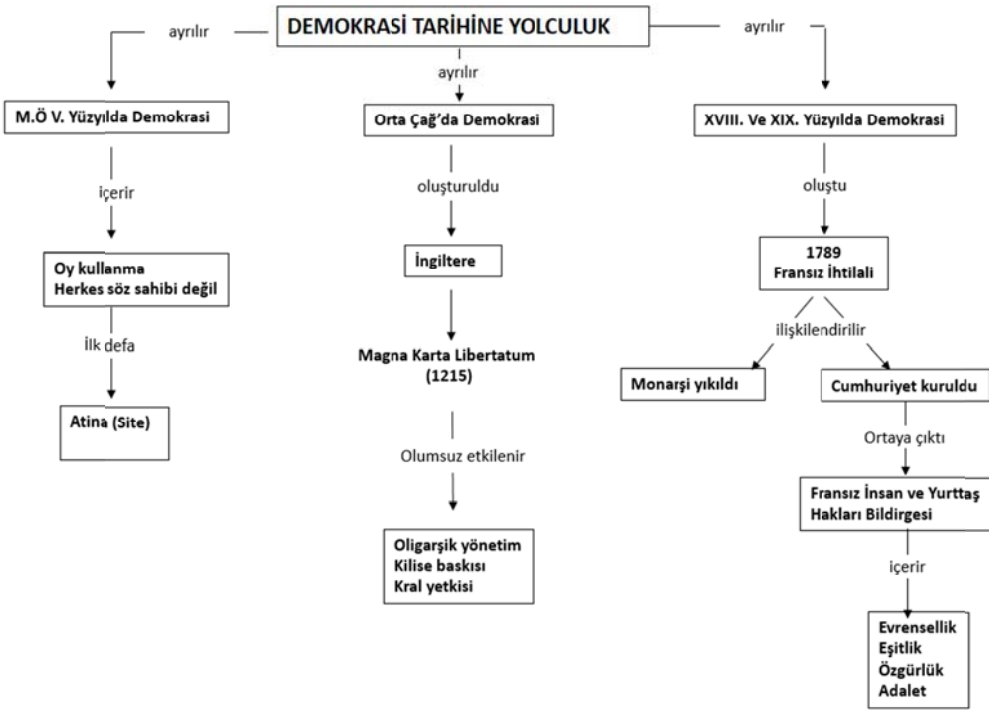

Kaynak: http://oguzcetin.gen.tr/kavram-aglari-ve-kavram-haritalari.html

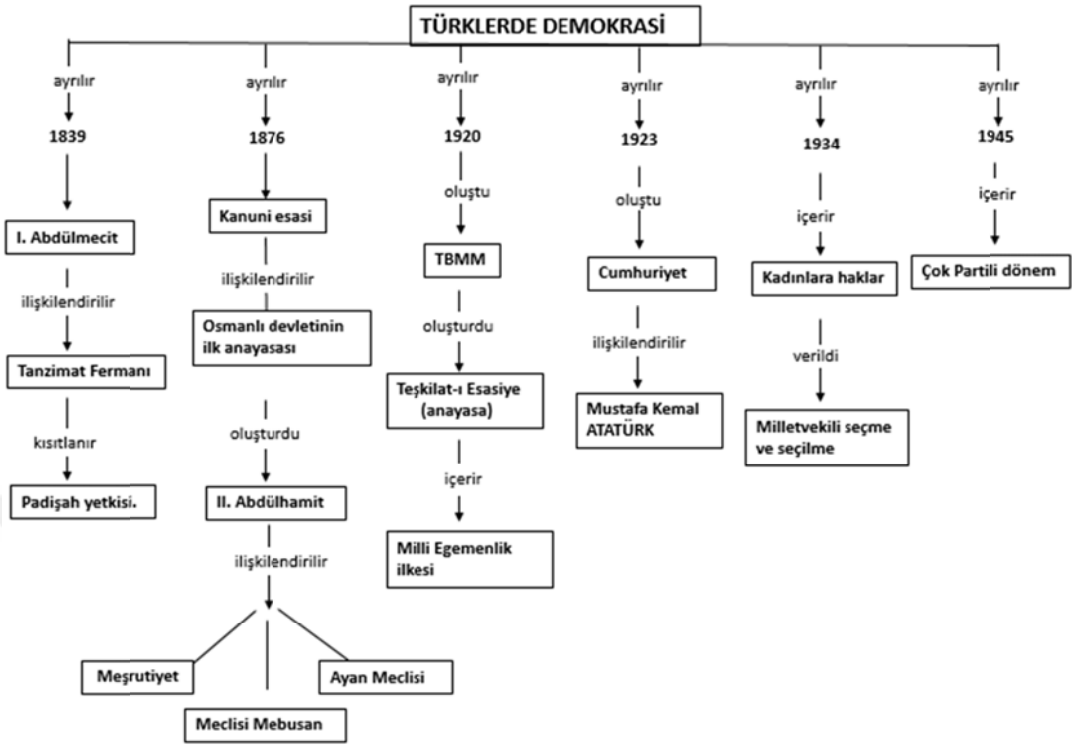
Şekil 6: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Yönetim Biçimleri Konusunun Hiyerarşik Kavram Haritasında Gösterilmesi

Şekil 7: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Demokrasi Tarihine Yolculuk Konusunun Hiyerarşik Kavram Haritasında Gösterilmesi

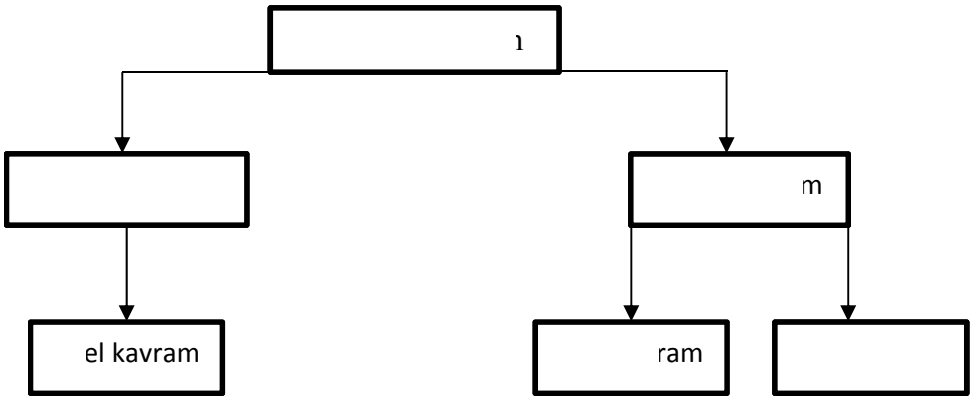
Şekil 8: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Türklerde Demokrasi Konusunun Hiyerarşik Kavram Haritasında Gösterilmesi

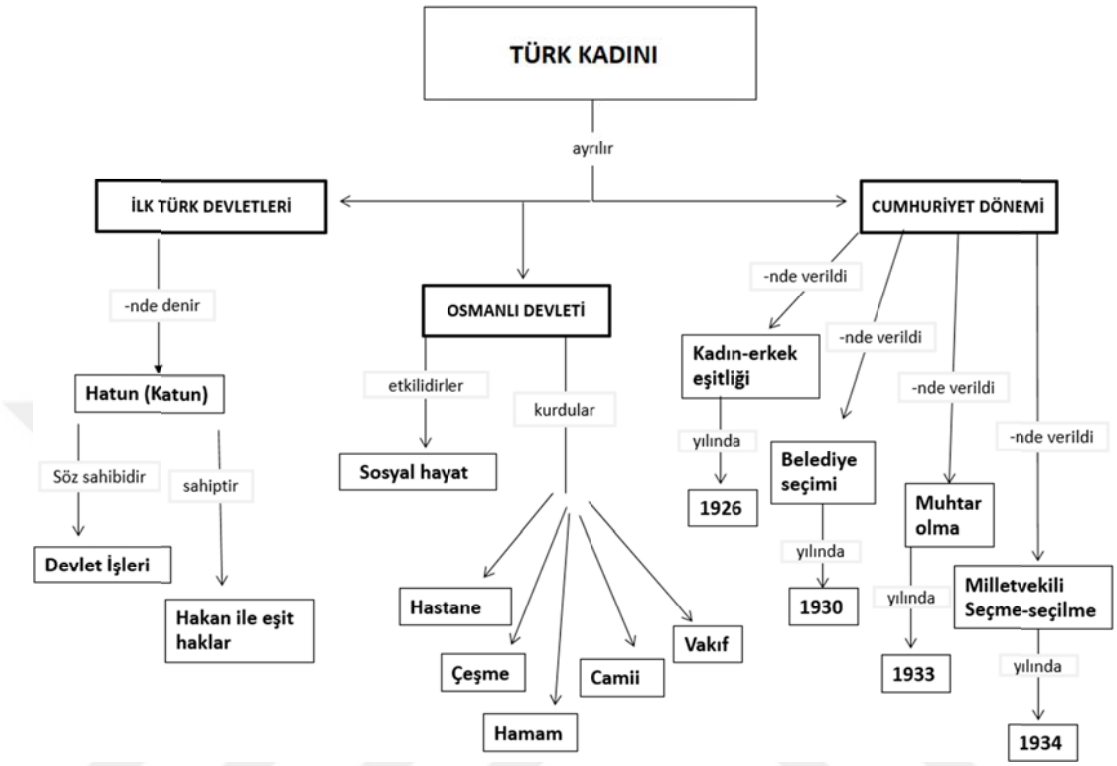
2.10.3. SINIFLAMA HARİTASI

Öğrenilen bilgileri sistematik olarak sınıflamayı amaçlar. Bu sınıflama genelden özele doğru aşamalı bir dağılım gösterir. "Bağlıdır" "Sağlar" gibi önermeler kullanılarak sembolize edilir.

Şekil 9: Sınıflama Haritası Şeması

Şekil 10: Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Türk Kadını Konusunun Sınıflama Kavram Haritasında Gösterilmesi

2.11. KAVRAM HARİTALARININ DEĞİŞİK AMAÇLARLA KULLANILMASI

Kavram haritaları bir öğretim stratejisi olarak sosyal bilgiler dersinde öğretimin her aşamasında kullanılabilir. Dersin Başlangıç, Araştırma, Açıklama, Geliştirme ve Değerlendirme aşamalarında kullanılabilen kavram haritaları öğrencilerin konular arasında bağlantı kurmasına da yardımcı olur. Farklı aşamalarda kullanılabilen kavram haritalarının bireysel ve grup çalışmalarına da uygun olması öğrencilerin kavramları anlama ve karşılaştıkları sorunları çözmelerinde yardımcı olur (Yağdıran,2005: 36).

2.11.1. BAŞLANGIÇ AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ KULLANIMI

Bu aşamada kullanılan kavram haritalarıyla öğrencilerin kavram hakkında ne kadar bilgiye sahip oldukları belirlenebilir. Öğretilecek kavram hakkında önceden bilgileri varsa bu aşamada kavram haritalarını kullanmak uygun olacaktır. Derste

anlatılanlarla öğrencilerden kavram haritası yapmaları istenerek yanlış öğrenmelerin düzeltilmesine de fırsat elde edilir. Başlangıç aşamasında kavram haritası kullanan öğretmen, öğrencilerden daha sonraki aşamalarda aynı kavramı yeniden hatırlamalarını isteyerek öğrenmede ne gibi gelişme olup olmadığını da tespit etmiş olur (Kaptan, 1998).

2.11.2. ARAŞTIRMA AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ KULLANIMI

Bu aşamada kullanılan kavram haritalarıyla var olan kavramın yeni yönleri araştırılarak konunun genişletilmesi sağlanır. Bu çalışma sırasında öğrencilere daha önce kısmen tamamlanmış bir kavram haritası verilerek yeni öğrenilen kavramın özelliklerini araştırıp haritayı tamamlamaları istenir. Bu yöntem özellikle kavram haritasını yeni öğrenen öğrenciler için çok uygun olmaktadır. Ya da daha önce öğrenciler tarafından yapılan kavram haritası varsa farklı renkte kalem kullanılarak yeni öğrenilen kavramın özellikleri eklenerek kavram haritası devam ettirilebilir. Kavram haritası üzerinde yapılan değişikliklerle ne kadar bilgi öğrenildiği de kolaylıkla anlaşılabilecektir (Kaptan, 1998).

2.11.3. AÇIKLAMA AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ KULLANIMI

Açıklama aşamasında yapılan kavram haritası öğrencilerin öğretilen kavramdan ne anladıklarını görsel olarak yansıttığı için uygundur. Ders tamamlandıktan sonra öğrencilerden bir kavram haritası yapmaları istenebilir. Eğer yeni öğretilen kavramlar çok zor değilse öğrencilerin kavram haritasını kendileri yapmaları istenir. Fakat yapamayacakları bir kavram haritası ise kısmen tamamlanmış bir kavram haritası verilerek gerisini tamamlamaları istenebilir.

Öğrencilerden okudukları ve öğrendikleri kavramdan ne anladıklarını özetleyip daha sonra bir kavram haritası çizmeleri de istenebilir. Öğrencinin nasıl daha kolay öğrendiğine bakılarak kavram haritası oluşturması öğrenci için çok faydalı olabilir. Bazı öğrenciler özet çıkarma ve not tutma konusunda güçlük yaşayabilir. Bu nedenle öğrenilen yeni kavramları kavram haritası çizerek daha somut hale getirmiş olurlar (Kaptan, 1998).

2.11.4. GELİŞTİRME AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ KULLANIMI

Bu aşamada öğrenciler açıklama bölümünde çizdikleri kavram haritasını aynı kavram için tekrar kullanırlar. Kavram üzerinde farklı renkteki kalemlerle geliştirme çalışması yaparak öğrendikleri yeni bilgilerle ekleme yaparlar. Bu aşamada öğrenilen yeni bilgilerde haritaya eklendiği için harita önceki aşamalardan daha karmaşık görülebilir. Ayrıca diğer aşamalarda da olduğu gibi kısmen tamamlanmış bir kavram haritasını öğrencilere vererek geliştirmekte oldukları kavram hakkında sınıf ve grup tartışması başlat farklı fikirleri ortaya çıkarabilirler (Kaptan, 1998).

2.11.5. DEĞERLENDİRME AŞAMASINDA KAVRAM HARİTALARININ KULLANIMI

Kavram haritası öğrencilerin sahip olduğu bilgi düzeyinin ölçülmesi ve yanlış öğrenmelerin olup olmadığını görme fırsatı sunduğu için öğretmenler tarafından etkili bir değerlendirme yöntemi olarak kullanılmaktadır.

Kavram haritası pek çok değerlendirme çalışmasına uygundur. Öğretmenler bir kavramın ne kadar iyi öğrenildiğini tespit etmek için kavramı vererek harita çizdirirler. Çizilen bu haritaya da not vererek değerlendirirler (Kaptan, 1998). Öğrenme süreci tamamlandığında kalıcı öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmek amacıyla kullanılabilir. Belli bir görsellik ve hiyerarşiye uygun olarak yapıldığı için belirli kriterlere göre puanlanarak değerlendirme aşamasında kullanılması uygundur (Novak ve Gowin, 1999).

Kavram haritaları kavramlar ve kavramı birbirine bağlayan bağlantılardan meydana gelir ve eğitimin her basamağında kullanılabilir. Bu yüzden de kullanımı geniş bir yer tutar. Kavramların nasıl organize olduğunun ve anlamlı öğrenmenin oluşup oluşmadığını tespit etmede kolaylık sağladığı için etkili bir değerlendirme aracıdır (Tezbaşaran, 2001 akt. Kılınç, 2007).

3.İKİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu kısmında araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, araştırma yöntemi ve verilerin analizi hakkında bilgi verilecektir.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

"Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabında "Demokrasinin Serüveni" Ünitesinin Kavram Haritası ve Öğretim Etkinliği Yönünden İncelenmesi" amacıyla araştırmada Yarı- deneme modellerinden Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Model kullanılmıştır.

Yarı- deneme modellerinden gerçek deneme modellerinin gerektirdiği kontrollerin sağlanamadığı ya da yeterli olmadığı durumlarda yararlanılır. Yarı-deneme modellerine "olabilenin en iyisi" olarak bakılmalı ve ona göre değerlendirme yapılmalıdır (Karasar, 2003: 99).

Çalışmada Yarı-deneme modellerinden "Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Model" kullanılmıştır. Bu modele göre gruplar gelişigüzel oluşturulur ve yansız atama yoluyla eşitlenmeleri için özel bir çaba harcanmaz. Katılanların benzer nitelikte olmalarına olabildiğince özen gösterilir ve bunlardan hangisinin deney, hangisinin kontrol grubu olacağı da yansız bir seçimle kararlaştırılır. Model öntest-sontest kontrol gruplu modele benzemektedir. Her iki grupta da deney öncesi (öntest) ve deney sonrası (sontest) ölçümler yapılır. Eşitlenmemiş kontrol gruplu model Karasar, (2003) tarafından Tablo 1' de verildiği gibi gösterilmiştir (Karasar, 2003: 100).

Tablo 1: Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Model

G_1	$O_{1.1}$	X	$O_{1.2}$
G_2	$O_{2.1}$		$O_{2.2}$

Kavram haritaları hazırlanarak öğretimin gerçekleştirildiği "Demokrasinin Serüveni" ünitesinde yer alan konu başlıkları ayrı ayrı gruplanarak her konu başlığı içerisindeki kavramları temsil edecek şekilde araştırmacı tarafından kavram haritaları hazırlanmıştır. Hazırlanan kavram haritaları dersin öğretmenine verilerek deney grubu öğrencilerine konu başlıkları derste anlatıldıktan sonra sunulmuştur. Her kavram haritası, kavram öğretimi safhasında öğrencilere rehberlik edecek şekilde

oluşturulmuş ve sürecin sonuna kadar izlenmiştir. Kontrol grubunda yer alan öğrencilere ise Millî Eğitim Bakanlığı'nın öngördüğü şekilde yapılandırmacı yaklaşıma göre ünite başlıkları öğrencilere sunulmuştur. Çalışmada grupların deney öncesi benzerlik durumlarının bilinmesini sağlamak amacıyla öntest, deney sonrası sonuçların değerlendirilmesini sağlamak amacıyla da sontestler bulunmaktadır. Kavram öğretimini sağlamak için hazırlanan kavram haritalarının öğrenci başarısı üzerindeki etkiyi ölçmek üzere hem deney grubu öğrencilerine hem de kontrol grubu öğrencilerine "Akademik Başarı Testi" **(EK-1)** öntest ve sontest olarak uygulanmıştır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu; 2016-2017 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde, Manisa ilinin Demirci ilçesinde bulunan Fatih Ortaokulu'nda öğrenim gören 6/A ve 6/B sınıfındaki 45 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma yalnızca altıncı sınıf düzeyinde yapılmıştır. Yansız bir seçimle (kura) belirlenen deney grubu 10'u kız, 13'ü erkek olmak üzere toplam 23 öğrenciden; kontrol grubu ise 10'u kız, 12'si erkek olmak üzere toplam 22 öğrenciden oluşmaktadır.

6. sınıf sosyal bilgiler programı içeriğine bakıldığında kazandırılması hedeflenen kavramlardan "Demokrasinin Serüveni" ünitesinde yer alan kavramlar soyut diyebileceğimiz kavramlardır. 6. Sınıf öğrencilerinin yaşları dikkate alındığı zaman Piaget'in soyut işlemler dönemi (11+yaş) içerisinde yer almaktadırlar. Piaget'e göre bu dönemde ergenliğinde başlamasıyla çocukların düşünme biçimleri yetişkinlerle benzerlik göstermeye başlar ve soyut düşünme başlar. Karşılaşılan yeni bir kavram, bir problem ya da problemin çözümünde somut yolların dışına çıkılır. Birey kavramlar arası ilişkileri düşünür, olası denenceleri geliştirir ve bunları zihninde test eder. Ayrıca bu dönemde tümevarım ve tümdengelim yoluyla akıl yürütme gözlenir (Senemoğlu, 2013: 53).

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışma kapsamında veri toplama araçlarının tespit edilerek hazırlanması sonrası ilgili makamlardan izin alınmış ve deney grubu olan sınıf kura çekilerek belirlenmiştir. Deney grubunda ve kontrol grubunda dersler dersin öğretmeni tarafından yürütülmüştür.

Çalışmada veri toplamak amacıyla "Demokrasinin Serüveni" ünitesinin içeriğine uygun olarak geliştirilen "Akademik Başarı Testi (DSBT)" kullanılmıştır. Bu test kapmasında Demokrasinin Serüveni ünitesini oluşturan:

Devletler ve Yönetim Biçimleri.

Demokrasinin Temel İlkeleri.

Demokrasi Tarihine Yolculuk.

Türklerde Demokrasi.

Temel Hak ve Özgürlüklerimiz.

Belgelerin Dili.

Dünden Bugüne Türk Kadını.

Konularına yönelik hazırlanmış yirmi beş çoktan seçmeli soru kullanılmıştır. Veri toplamayı oluşturan soruların tamamı testi geliştiren Yusuf Zıngal' in izni olarak kullanılmış ve izin yazısı (**EK-2**)' te sunulmuştur.

Ayrıca araştırmanın içeriğini oluşturan ve deney grubu üzerindeki etkisi araştırılan kavram haritaları da verilerin toplanmasına kaynak oluşturur şekildedir. Kavram haritaları araştırmacı tarafından ünite başlıklarını ve ünite içinde geçen kavramları temsil edecek şekilde oluşturulmuş ve araştırma süreci boyunca dersin öğretmeni tarafından öğrencilere sunulmuştur. Kavram haritaları sınıflarda kullanılan teknolojik cihazlar sayesinde sıra ile gösterilerek sorular sorulmuştur. Sorulan sorular sonrası öğrencilerin soruları cevaplayabilme derecelerine bakılarak uygulama sonucunda başarı testine olan olumlu düzeydeki yansımaların ne derecede olduğuna SPSS analiz sonuçlarıyla bakılmış ve yorumlanmıştır.

3.4. UYGULAMA SÜRECİ

Yapılan bu çalışma 2016-2017 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde Manisa ilinin Demirci ilçesinde bulunan Fatih Ortaokulu'nda öğrenim gören toplam 45 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Okuldaki 6/A ve 6/B şubesinden yansız olarak kurayla seçilen sınıflarda 6/A kontrol, 6/B deney grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubundaki öğrencilere araştırmacı tarafından hazırlanan kavram haritalarıyla öğretim süreci uygulanırken, kontrol grubundaki öğrencilere ders kitabına dayalı bir

süreç uygulanmıştır. Her iki gruptaki uygulamalar dersin öğretmeni tarafından yürütülmüştür.

Çalışma 2 ders saati ön test, 2 ders saati son test ve 18 ders saatini kapsayarak toplam 22 ders saatinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Demokrasinin Serüveni ünitesini temsil eden kavram haritası başlıkları şöyledir:

- Yönetim Biçimleri
- Demokrasi
- Demokrasi Tarihine Yolculuk
- Türklerde Demokrasi
- Belgelerin Dili
- Hak ve Özgürlüklerimiz
- Dünden Bugüne Türk Kadını.

Ünitelere göre oluşturulmuş olan bu yedi adet kavram haritası deney grubu öğrencilerine konular işlendikçe sunularak dersler işlenmiştir. Kontrol grubu öğrencilerinde ise mevcut ders kitabının yanında araştırmanın sağlıklı ilerleyebilmesi amacıyla başka bir teknik kullanılmamıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada deney öncesi ve deney sonrası öğrencilere sunulan testlerden elde edilen veriler öncelikle betimsel analiz yöntemiyle incelenerek sayı ve yüzdelik olarak belirtilmiştir.

Toplanan nicel verileri yorumlamak için ise SPSS 20 istatistik programı kullanılarak ilişkisiz örneklemler için tek faktörlü varyans analizi ANOVA kullanılmıştır.

4.ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde Akademik Başarı Testi kullanılarak elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

4.1. DENEY VE KONTROL GRUBUNDAKİ ÖĞRENCİLERİN ÖN TEST PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Altı hafta boyunca "Demokrasinin Serüveni" ünitesi kazanımlara uygun olarak her iki sınıfta da işlenmiştir. Uygulamanın başında deney ve kontrol grubuna uygulanan başarı testi, altıncı haftanın sonunda da sınıflara eş zamanlı uygulanmıştır. Kavram haritası tekniğinin kullanıldığı deney grubu öğrencileriyle, mevcut programın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi betimsel analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Uygulama Öncesi Akademik Başarı Puanlarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Grup	N	X	S
Kontrol	22	56,36	20,54
Deney	23	46,78	22,83

Yukarıdaki ön test tablosundan anlaşılacağı gibi araştırmaya katılan 6A sınıfındaki 22 öğrencinin kavram haritası ve öğretim etkinliği yönünden incelenmesine bakıldığında ortalaması 56,36 iken araştırmaya katılan 6B sınıfındaki 23 öğrencinin ortalaması ise 46, 78 bulunmuştur.

4.2. DENEY VE KONTROL GRUBUNDAKİ ÖĞRENCİLERİN SON TEST PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Kavram haritası tekniğinin kullanıldığı deney grubu öğrencileriyle, mevcut programın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası betimsel analiz sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Uygulama Sonrası Akademik Başarı Puanlarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Grup	N	X	S
Kontrol	22	50,54	23,98
Deney	23	66,08	19,10

Yukarıdaki son test tablosunda araştırmaya katılan 6A sınıfındaki 22 öğrencinin kavram haritası ve öğretim etkinliği yönünden incelenmesine bakıldığında ortalaması 50,54 iken araştırmaya katılan 6B sınıfındaki 23 öğrencinin ortalaması ise 66, 08 bulunmuştur.

Tablo 4: Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Öntest ve Sontest Puanlarının Karşılaştırılması. Tek Faktörlü Varyans Analizi ANOVA.

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Öntest					
Gruplararası	1032,19	1	1032,19	2,18	,147
Gruplariçi	2033,00	43	472,81		
Toplam	2136,20	44			
Sontest					
Gruplararası	2715,96	1	2715,96	5,80	0,20
Gruplariçi	2010,28	43	467,65		
Toplam	2282,24	44			

Yukarıda verilen Tablo 2 ve Tablo 3'te deney ve kontrol gruplarının verilerine ait tanımlayıcı istatistikler bulunmaktadır. Tablolarda verilen değerlere göre ortalamalarda değişim söz konudur. Bu değişimlerin analizi ise Tablo 4'te gösterilmiştir.

Grupların öntest puanlarının anlamlılık düzeyine baktığımızda %95 güven düzeyinde yapılan ANOVA sonucuna göre bize gruplar arası anlamlılık düzeyini

gösteren p değerine göre p=,147>0,05 bulunmuştur. Bu sonuca göre H_0 hipotezi kabul edilir buda gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığını gösterir.

Grupların sontest puanlarına baktığımızda ise %95 güven düzeyinde yapılan ANOVA testi sonucuna göre anlamlılık değerini gösteren p değeri p=0,20<0,05 bulunmuştur. Bu sonuca göre H_1 hipotezi kabul edilir ve buda gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Demokrasinin Serüveni ünitesinde kavram haritalarının öğretim etkinliği yönünden incelendiği çalışmada kavram haritaları ile ders işlenen deney grubunun başarısı ile mevcut yönteme göre ders işlenen kontrol grubunun başarısı arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında ortaya atılan problemin çözümü doğrultusunda kontrol grubu ile uygulamanın gerçekleştirildiği deney grubunun öntest başarı puanlarının ortalamaları incelenmiştir. Alt probleme yönelik ortalama kontrol grubunda 56,36, deney grubunda ise 46,78'dir. Fakat yapılan analiz sonucu gruplardaki öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

İkinci alt problemin çözümüne yönelik olarak uygulama sonrasında deney ve kontrol grubuna akademik başarı testi sontest olarak uygulanmıştır. Uygulama sonrasında kontrol grubunun başarı ortalaması 50,54'e düşerken, deney grubunun başarı ortalaması 66, 08'e yükselmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucu grupların sontest başarı puanlarında deney grubu lehine anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre kavram haritası ile yapılan öğretimin, mevcut programla yürütülen öğretimden daha fazla başarı sağladığı söylenebilir.

Her bireyin kendine has bir öğrenme şekli vardır. Bireysellikten kaynaklanan bu duruma göre söylenen her yeni kavram kişilerde değişik çağrışımlar ortaya çıkarabilir. Bunun için farklı öğretim tekniklerinin kullanılması kavram öğretiminin gerçekleşmesinde önemli bir yere sahip olabilir. Bu öğretim tekniklerinin bir tanesi de kavram haritalarıdır. Kavram haritaları öğrenilecek yeni bilginin doğru sınıflandırılması için uygun bir tekniktir. Bireye öğretilecek kavramın adı ilk söylendiği zaman zihninde oluşan çağrışımlarla, kavramın mevcut özellikleri arasında doğru bir bağ kurma süreci kavram haritalarıyla sağlanabilir. Ayrıca kavram haritalarıyla desteklenen öğretim sonucunda kavramın zihinde ne derece şekillendiğini öğrencilere öğrendiklerini ifade etmeleri için yapmaları istenen bir kavram haritasıyla görsel olarak ortaya konulabilir. Kavramlar arasında kurulacak bağlantılar sayesinde ilişkilerin analiz edilmesi kolaylaşacak, böylece bireyin zihnindekilerinin netleşmesine olanak sağlayacaktır. Oluşturulan haritaların görsel olması öğrenilen yeni kavramın mevcut kavramlara eklenmesine böylece yeni ve

eski bilgilerin ilişkilendirilmesine imkân verecektir. Sosyal bilgiler dersine ilişkin yapılan çalışmalara da bakılınca kavram haritalarının önemi ortaya koyulmaktadır.

Çalışma sonucunda yapılan analizlere bakıldığında kavram haritası tekniğiyle öğretimin sağlandığı deney grubu öğrencilerinin akademik başarıları puanları anlamlı bir düzeyde artış göstermiştir. Kavram haritaları kullanarak işlenen dersler sonucu sosyal bilgiler programında bulunan Demokrasinin Serüveni ünitesinde yer alan kavramların öğretilmesinde etkili olduğu kanıtlanmıştır. Kavram haritaları kullanımına yönelik yapılan bazı çalışmalar da aynı sonucu destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmada deney grubunda ortalama 46,78'den 66,08'e çıkarken, kontrol grubunda aynı şekilde artış gözlenememiş hatta düşüş yaşanmıştır. Uygulama sırasında aynı ortamın oluşturulamaması, kontrol grubunun ortalamasında düşüş olmasına neden olmuş olabilir. Bu da kontrol grubu açısından sınırlılığa sebep olmuştur diyebiliriz.

Demokrasinin Serüveni ünitesi, içinde oldukça soyut kavramlar bulundurmaktadır. Uygulanan ön testte, öğrencilerin daha önce karşılaşmadıkları kavramlar fazlasıyla mevcuttur. Öğrencilerin, bu kavramlara karşı olan yabancılıklarından dolayı tesadüfi bir başarı ortalaması elde ettikleri de söylenebilir. Son test analizlerinin ünitenin tamamen işlendikten sonra yapılmasıyla sınırlılık gibi görünen kontrol grubu başarısının gerçek başarıyı temsil ettiğini Demokrasinin Serüveni ünitesinde kavram haritalarıyla yapılan öğretimin, mevcut sisteme göre daha başarılı olduğu kanıtına da ulaşılabilir.

Çolak, 2010 yaptığı "Kavram Haritalarının Sosyal Bilgiler Eğitimi Çerçevesinde Tarihsel Kavramların Öğretilmesinde Kullanılması: Kavram Haritası İle Yapılan Öğretim İle Tutum Başarı Ve Kalıcılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmasında elde ettiği verilere göre kavram haritası kullanarak gerçekleştirilen öğretimin, diğer yöntemlere göre daha fazla etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akyol, 2014'te yaptığı "6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Ülkemizin Kaynakları Ünitesinde Kavram Haritası Tekniğinin Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisinin Belirlenmesi" adlı tez çalışması sonucunda elde ettiği verilerle kavram haritasıyla işlenen dersin öğrencilerin akademik başarılarına olumlu yönde etki ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Altıntaş, G. ve Altıntaş, S. 2004-2005 yılında yaptıkları kavram haritalarının kullanımının akademik başarıya etkisini araştırdıkları çalışmada ulaştıkları bulgulardan yola çıkarak öğrencilerin akademik başarılarının olumlu yönde artış gösterdiğini tespit etmişlerdir.

Acar, 2009 yaptığı çalışmasında "10. Sınıf Coğrafya Dersinde Toprak Konularının Kavram Haritası Tekniğiyle İşlenmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi" adlı çalışmasında kavram haritası tekniğinin akademik başarıya olan etkisinin yanında kalıcılığa da etkisini saptamıştır.

Yapılan bu çalışmalara da bakacak olursak yaptığımız çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlar da yapmış olduğumuz çalışmayı destekler niteliktedir. Ayrıca kavram haritaları kullanarak işlenen derslerin öğrencilerde ilgiyi arttırdığı, kalıcılık sağladığı ayrıca derslerin daha anlaşılır olduğunu da ortaya koymuştur. Bu da kavram haritalarının kullanımının derslerdeki önemini ortaya çıkarmaktadır.

Daha önce yapılan çalışmalar ve yaptığımız çalışmanın genel sonucuna bakacak olursak kavram haritaları tekniği kullanılarak işlenen derslerin öğrenci başarısına olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu yüzden kavram haritalarının eğitim-öğretim sürecinde kullanılmasına dair şu önerilerde bulunulabilir:

- Kavram haritalarının öğretimde kullanılmasının olumlu sonuçlarına istatistiksel verilerle ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkılarak öğrenci başarısına etkisi bakımından kavram haritalarının derslerde kullanılması arttırılabilir.
- Son yüzyılda teknolojinin daha da hızlı ilerlemesiyle artık her sınıf teknolojik imkanlarla donatılabilmektedir. Öğrenme açısından görsellik ise önemli bir faktördür. Bunun için sınıflardaki akıllı tahtalarda kavram haritaları oluşturulabilir ve bu oluşum sürecinde öğrencinin öğrenme değişimleri takip edilebilir.
- Kavram haritası tekniğinin farklı derslerde ve ünitelerde kullanılması için imkanlar oluşturulabilir.
- Ders kitapları öğrenciler için vazgeçilmez ve temel bir materyaldir. Bunun için ders kitaplarında ünitelere uygun kavram haritaları eklenebilir.

- Kavram haritaları birçok amaca hizmet edebilir. Bunun için öğrencilere verilen ev ödevlerinde öğretilen konuyla ilgili kavram haritaları yaptırmaları istenebilir. Bu sayede öğrencinin konudan ve yeni öğrendiği kavramdan öğrendikleri rahatlıkla tespit edilebilir.

6.KAYNAKÇA

Acar, S. (2009). *10. Sınıf Coğrafya Dersinde Toprak Konularının Kavram Haritası Tekniği ile İşlenmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akdağ, Ş. (2010). *İlköğretim 6.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi "Yeryüzünde Yaşam" Ünitesindeki Kavram Yanılgıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyon: Afyon Karahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akyol Gök, Ö. (2014). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Ülkemizin Kaynakları Ünitesinde Kavram Haritası Tekniğinin Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisinin Belirlenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altıntaş, G., Altıntaş, S. (2008). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde "Kavram Haritası" Kullanımının Öğrenci Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 16(1): 61-66.

Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.* Ankara: Pegem Akademi.

Çolak, R. (2010*). Kavram Haritalarının Sosyal Bilgiler Eğitimi Çerçevesinde Tarihsel Kavramların Öğretiminde Kullanılması: Kavram Haritası İle Yapılan Öğretim İle Tutum, Başarı Ve Kalıcılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demiray, Ş., Bahçıvan, B., Külahcı, B. (2002). *Kavram Haritaları.* Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Fizik Öğretmenliği Programı.

Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi.* İstanbul: Alkım Yayınevi.

Fidan, N. (1986). *Okulda Öğrenme, Öğretme, Kavramlar, İlkeler ve Yöntemler.* Ankara: Alkım Yayınevi.

Gerçekçioğlu, P. (2006). *Yenilenen Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 9. ve 10. Sınıf Programının Kavram Haritası Tekniği İle İşlenişi.* (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

http://oguzcetin.gen.tr/kavram-aglari-ve-kavram-haritalari.html

Jonassen, D. H., Beissner, K. & Yacci, M. (1993). *Structural Knowledge: Techniques for Representing, Conveying and Acquiring Structural Knowledge.* Lawrence Hillsdale, NJ: Erlbaum Publishers.

Jonassen, D. H., Reeves, T. C., Hong, N., Harvey, D. & Peters, K. (1997). Concept Mapping as Cognitive Learning and Assessment Tools. *Journal of Interactive Learning Research,* Vol. 8. (3/4), 289–308.

Kalaycı, N., Çakmak, M. (2000). Kavram Haritalarının Öğretim Sürecinde Kullanılması. *Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24: 571-580.

Kaptan, F. (1998). Fen Öğretiminde Kavram Haritası Yönteminin Kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14: 95-99.

Kara, Y., Koca, S.A. (2004). Buluş Yoluyla Öğrenme ve Anlamlı Öğrenme Yaklaşımlarının Matematik Derslerinde Uygulanması: "İki Terimin Toplamının Karesi" Konusu Üzerinde İki Ders Planı. *İlköğretim Online E-Dergi*. 3(1): 2-10.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karslı, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kılınç, A. (2007). Bir Öğretim Stratejisi Olarak Kavram Haritalarının Kullanımı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4(2): 21-48.

Kılınç, E. (2010). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilimin Doğası Hakkındaki Bilgi Yapılarının Kavram Haritası Yöntemiyle İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kızıl, Ö. (2015). *Sosyal Bilgiler 6. Sınıf "Ülkemizin Kaynakları" Ünitesinin Kavram Bulmacası Etkinlikleri Yoluyla Öğretiminin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köstüklü, N. (1998). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi.* Konya: Kuzucular Ofset.

Kurada, K. (2006). *Lise II Tarih Dersinin Öğretiminde Kavram Haritası Kullanımının Öğrenmeye Etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

MEB. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı.*

MEB. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu.* Ankara: Devlet Kitaplar Müdürlüğü.

Moffatt, Maurince. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi.* (Çev: Nesrin Oran). İstanbul: Maarif Basımevi

Novak, J. D. & Gowin, D. B. (1999). *Learning How to Learn.* USA: New York. Cambridge Üniversity Press.

Novak, J. D., Gowin, D. B. (1984). *Learning How to Learn.* Cambridge: Cambridge University Press.

Ocak, G. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Öztürk, C. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Safran, M. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Seferoğlu, S. (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Sever, R. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sever, R., Mazman Budak, F., Yalçınkaya, E. (2009). Coğrafya Öğretiminde Kavram Haritalarının Önemi. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(2): 19-32.

Sönmez, V. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Sözer, E. (1998). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1034.

Tan, Ş. (2013). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Tay, B., Öcal, A. (2008). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Tokcan, H. (2015). *Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Turan Oluk, N. (2016). *Kimya Eğitiminde Farklı Kavram Haritası Oluşturma Yöntemlerinin Karşılaştırılması.* (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Turan, R., Ulusoy, K. (2015). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Turgut, M. (1995). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları*. Ankara: Yargıcı Matbaası.

Ülgen, G. (2004). *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yağdıran, E. (2005). *Ortaöğretim 9. Sınıf Fonksiyonlar Ünitesinin Çalışma Yaprakları, Vee Diyagramı ve Kavram Haritası Kullanarak Öğretilmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yelken, T. (2011). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yılmaz, K., Çolak, R. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Haritaları Kullanımının Öğrencilerin Tutum, Akademik Başarı ve Bilgilerin Kalıcılık Düzeylerine Etkisi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi.* 1(1): 1-12.

Yiğit, N. (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Trabzon: Yazarın Kendi Yayını.

Yurdakul, H. (2016). *Seçmeli Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi 10. Sınıf Müfredat Programının Kavram Haritası Tekniği İle İşlenişi.* (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK-1: AKADEMİK BAŞARI TESTİ (UYGULAMA ÖNCESİ ve SONRASI)
DEMOKRASİNİN SERÜVENİ BAŞARI TESTİ (DSBT)

SINIF: 6/

YÖNERGE: Sevgili öğrenciler, Bu test bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Notla değerlendirilme yapılmayacak ve başarınızı etkilemeyecektir. Çoktan seçmeli 25 sorudan oluşan bu test için toplam cevaplama süresi 40 dakikadır. Yanlış cevaplarınızın sayısı doğru cevaplarınızın sayısını etkilemeyecektir. Aşağıdaki her soru için doğru olan şıkkı soru kâğıdı üzerine işaretleyiniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

"Ulusun oy ve isteğine dayanan her işin sonucunda, ulus için iyilik ve mutluluk olacağı kesindir."

1. Atatürk bu sözüyle, aşağıdakilerden hangisinin önemini vurgulamak istemiştir?

A) Halk egemenliğinin **B)** Kültürel gelişmenin
C) Ülke savunmasının **D)** İlerlemenin ve kalkınmanın
(13 Haziran 1998-OKS Sorusu)

Demokrasi, insanın değerli bir varlık olarak görüldüğü yönetim biçimidir.

2. Aşağıdakilerden hangisi, demokrasinin bu ilkesine uygun bir uygulama değildir?

A) Engelli bireylere iş imkânının sağlanması
B) Temel hakların, yönetenler tarafından belirlenmesi
C) Kültürel etkinliklerin geniş kitlelere ulaştırılması
D) Bireylere, yeteneklerini geliştirme imkânının verilmesi
(12 Haziran 2005-OKS Sorusu)

Demokraside halkın egemen durumda olması; bireylerin her alandaki görüşlerinin önem kazanmasına, yönetimde halkın düşünce ve tercihleri doğrultusunda uygulamalar yapılmasına neden olmuştur.

3. Aşağıdakilerden hangisi, demokrasinin bu özelliğiyle çelişen bir durumdur?

A) Yöneticilerin, halkın çıkarlarını ön plânda tutması
B) Aynı düşünceyi paylaşan insanların bir araya gelerek örgütlenebilmesi
C) Ülkenin, yöneticilerin istek ve arzularına göre yönetilmesi
D) Kamuoyunun görüşlerini özgürce ifade edebilmesi
(11 Haziran 2006-OKS Sorusu)

Aşağıdaki öğrenciler farklı yönetim biçimlerini anlatmaktadırlar.

Burak: Devleti kral, hükümdar gibi unvanlar verilen tek bir kişi yönetir. Kral verdiği kararlar nedeniyle sorgulanamaz.

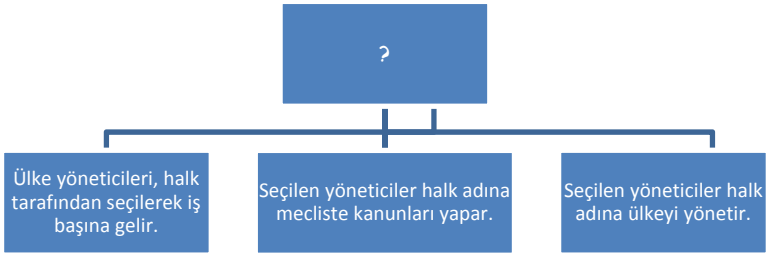
Elif: Devlet yöneticileri, belli bir süre için halkın oylarıyla seçilir ve halk adına ülkeyi idare eder. Yöneticilerin uygulamaları eleştirilebilir.

Ahmet: Yöneticiler, devleti dinî kurallara dayanarak yönetir ve bu yönetim biçimi asla eleştiri kabul etmez.

Damla: Devlet yöneticileri, bir grup azınlık tarafından seçilerek göreve getirilir. Yöneticiler halka değil, azınlık gruba karşı sorumludur.

4. Hangi öğrencinin anlattığı yönetim biçimi demokrasinin temel ilkelerine uygundur?

A) Burak **B)** Elif
C) Ahmet **D)** Damla
(21 Haziran 2008-SBS Sorusu-6. Sınıf)

5. Bu diyagram için <u>en uygun</u> başlık aşağıdakilerden hangisi olur?
A) Tarihte görülen yönetim şekilleri **B)** Monarşi yönetiminin özellikleri
C) İnsan haklarının gelişim süreci **D)** Demokratik devletlerde ülke yönetim şekli
(13 Haziran 2009-SBS Sorusu-6. Sınıf)

Tanzimat Fermanı'yla;
- Herkesten kazancına göre vergi alınması,
- Hiç kimseye, yargılanmadan ceza verilmemesi,
- Herkesin kendi mal ve mülkünü miras bırakabilmesi, kabul edilmiştir.

6. Bu parçada, Tanzimat Fermanı'yla meydana gelen değişmelerden hangisine <u>değinilmemiştir?</u>
A) Kişi hakları **B)** Yönetim biçimi
C) Mali durum **D)** Özel mülkiyet
(9 Haziran 2002-OKS Sorusu)

Tanzimat Fermanı'na göre;
- Bütün vatandaşların can ve mal güvenliği devlet tarafından sağlanacaktı.
- Mahkemeler halka açık olacak ve hiç kimse yargılanmadan cezalandırılmayacaktı.

7. Bu bilgiler ışığında aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?
A) Kanun üstünlüğü ilkesi benimsenmiştir.
B) Vergiler, kişilerin kazancına göre alınacaktır.
C) Halkın yönetime katılması sağlanmıştır.
D) Toplumun tüm kesimlerine siyasi haklar verilmiştir.
(11 Haziran 2006-OKS Sorusu)

I. Demokrasi tarihinde kralın yetkilerini sınırlandıran ilk belgedir.
II. Fransa kralı ile Almanya kralı arasında imzalanmıştır.
III. M.S. 1215 yılında imzalanmıştır.

8. Yukarıdakilerden hangileri Magna Carta'ya ait özellikler arasında <u>yer alır?</u>
A) I ve III **B)** Yalnız I
C) Yalnız II **D)** Yalnız III

I. 632-Veda Hutbesi
II. 1776-Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi
III. 1948-BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
IV. 1945-İkinci Dünya Savaşı

9. Yukarıdakilerden hangileri demokrasinin tarihçesi ile ilgili gelişmeler arasında <u>yer almaktadır?</u>
A) Yalnız I **B)** Yalnız II
C) Yalnız III **D)** I, II ve III

I. 1876-I. Meşrutiyet
II. 1908-II. Meşrutiyet
III. 1982 Anayasası

10. Yukarıdakilerden hangileri Osmanlı Devleti'nde demokrasi ile ilgili gelişmeler arasında <u>yer almaktadır?</u>

A) I ve II **B)** Yalnız I
C) Yalnız II **D)** Yalnız III

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda;
- Yaşamak her insanın en doğal hakkıdır,
- Hiç kimse zorla çalıştırılamaz,
- Herkes kanunlar önünde eşittir, hükümleri yer almaktadır.

11. Anayasa'nın yukarıdaki üç maddesi, aşağıdakilerden hangisiyle <u>daha çok</u> ilgilidir?

A) Özel yaşamın korunmasıyla **B)** Demokrasinin de sınırlarının olmasıyla
C) Ulusal egemenlikle **D)** İnsan hak ve özgürlüğüyle
(13 Haziran 1999-OKS Sorusu)

Bir ülkenin gazete, dergi, radyo, televizyon gibi basın yayın araçlarında, o ülkede sağlık kurumlarının yetersiz olduğuna, pahalılığın arttığına, dış politikada yanlış kararlar verildiğine ilişkin haberler yayımlanmaktadır.

12. Bu ülkeyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine <u>ulaşılabilir?</u>

A) Basın yayın araçları gelişmiştir.
B) Halk, basın yayın araçlarından yararlanmaktadır.
C) Basın yayın özgürlüğü vardır.
D) Basın yayın araçları ülke kararlarını belirlemektedir.
(13 Haziran 1999-OKS Sorusu)

13. Aşağıdaki kişilerden hangisinin davranışı, karşılaştığı bir sorunu hak ve sorumlulukları doğrultusunda çözdüğüne örnek <u>olmaz?</u>

A) Maddi durumu iyi olmayan Mert'in, istediği eğitimi alabilmek için yardım derneklerine başvurması
B) Aldığı bilgisayar bozuk çıkan Ayşe Hanım'ın, bozuk bilgisayar sattığını kabul etmeyen mağaza sahibini yetkili birimlere dilekçeyle şikâyet etmesi
C) Marketten yeni satın aldığı bir ürünün tüketim tarihinin geçmiş olduğunu fark eden Murat Bey'in, o ürünü çöpe atması
D) Ses sanatçısı Gülay'ın, çıkardığı albümün korsan satışını yapanları mahkemeye vermesi
(21 Haziran 2008-SBS Sorusu-6. Sınıf)

Demokrasi anlayışının egemen olduğu toplumlarda, bireylerin düşünce ve ifade özgürlüğüne sahip olması istenir.

14. İstenilen bu durumun gerçekleşmesinde izlenecek <u>en etkili yol,</u> aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kültürel varlıkların koruma altına alınması
B) Geleneklerin sonraki kuşaklara aktarılması
C) Bireylere, çevreyi koruma bilincinin kazandırılması
D) Farklı görüşlerin dile getirilmesinin sağlanması
(12 Haziran 2010-SBS Sorusu-6. Sınıf)

15. Sosyal Bilgiler eğitimi alan bir bireyin aşağıdaki davranışlardan hangisini yapması <u>beklenmez</u>?

A) Toplumsal sorunlara duyarlı olması **B)** Toplumun değerlerine saygı duyması
C) Başkalarının haklarını ihlal etmesi **D)** Bireylerin farklılıklarını hoşgörü ile karşılaması
(12 Haziran 2010-SBS Sorusu-6. Sınıf)

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde yer alan temel hak ve özgürlüklerle ilgili maddeler genellikle, "tüm insanlar, herkes, hiç kimse" gibi ifadelerle başlamaktadır.

16. Bu durum, insan hakları kavramının hangi özelliğini <u>daha çok</u> vurgular?

A) Yasalarla korunduğunu **B)** Evrensel nitelik taşıdığını
C) Ahlâkî temele dayandığını **D)** Doğuştan kazanıldığını
(13 Haziran 1998-OKS Sorusu)

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan maddelerden biri şöyledir: "Çocuklar kendilerini ilgilendiren her konuda, görüşlerini özgürce ifade edebilme hakkına sahiptirler."

17. Buna göre, çocukların anne-babalarıyla, ilgili aşağıdaki sözlerinden hangisi bu maddeye <u>ters düşmektedir?</u>

A) Caddede oynamamızı uygun görmezler. **B)** Arkadaş seçiminde dikkatli olmamızı isterler.
C) Derslerdeki başarımızı sürekli izlerler. **D)** Kararlarına karşı gelmemizi istemezler.
(10 Haziran 2001-OKS Sorusu)

İnsan hakları konusunda bilinçlenen bireyler, nerede ve nasıl davranmaları gerektiğini, haklarını nasıl arayacaklarını biliyor ve bu bilgilerini yaşamlarında uyguluyorlarsa;

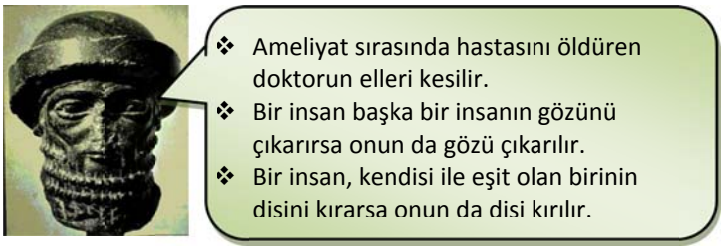
18. Bu bireyler hakkında insan haklarıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>söylenebilir?</u>

A) Hiçbir eylemde bulunmadıkları **B)** Haksızlıklara karşı ilgisiz kaldıkları
C) Bilgilerini, davranışa dönüştürdükleri **D)** Bilgilerinin, düşünce aşamasında kaldığı
(13 Haziran 2004-OKS Sorusu)

Günümüzde insan hakları; uluslar arası antlaşmalarla ve birçok ulusun kendi anayasa ve yasalarına koydukları hükümlerle düzenlenmiştir. Sonuçta birbirinden çok uzakta bulunan ve farklı özelliklere sahip ülkelerde bile insan haklarıyla ilgili benzer uygulamalar görülmektedir.

19. Bu parçadan aşağıda insan hakları ile ilgili verilen yargıların <u>öncelikle hangisine ulaşılır?</u>

A) İnsan haklarının dokunulmazlığı **B)** İnsan haklarının evrenselliği
C) İnsan haklarının vazgeçilmezliği **D)** İnsan haklarının devredilmezliği
(10 Haziran 2007-OKS Sorusu)

20. Buna göre, Babil Kralı Hammurabi Kanunları ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez?</u>
A) Toplumdaki herkesin eşit haklara sahip olduğu
B) Oldukça sert cezalar içerdiği
C) Kanunların kısasa kısas ilkesini taşıdığı
D) Dişe diş, göze göz anlayışını ortaya

Demokrasinin eşitlik ilkesi toplumun birliğini, beraberliğini ve sürekliliğini sağlayan önemli bir öğedir. Bu durum aile için de söz konusudur.
21. Buna göre, aile birliği aşağıdakilerden hangisine dayanmaktadır?
A) Kadının çalışmasına
B) Kadının okuryazar olmasına
C) Kadın-erkek eşitliğine
D) Çocuk sayısının azlığına
(13 Haziran 1998-OKS Sorusu)

Atatürk, toplumsal yaşamda görev ve sorumluluk verilmeyen Türk kadınlarının, tüm meslek alanlarında çalışmalarını istemiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra, bu konudaki gerekli yasal düzenlemeler hızla yapılmıştır. Bunun sonucunda, ilk kadın pilot Sabiha Gökçen, müzik alanında Suna Kan, İdil Biret, bilim alanında Afet İnan, Mübeccel Kıray gibi birçok Türk kadını başarılarını dış ülkelere taşımışlardır.
22. Buna göre, Türk kadınının kazandığı bu saygın konumun sürekliliğinin sağlanabilmesi öncelikle aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?
A) Yurttaş olma bilincinin geliştirilmesine
B) Geleneksel değerlere önem verilmesine
C) Cumhuriyet yönetimine ait değerlerin korunmasına
D) Toplum kalkınması için herkesçe çaba harcanmasına
(10 Haziran 2001-OKS Sorusu)

Eski Türklerde kadınının toplum içinde saygın bir yeri vardı. Kadınlar da erkekler gibi hükümdar, vali, elçi olabiliyorlar, kararlara katılabiliyorlardı. Devlet makamında alınmış kararlar, "Hakan ve Hatun emrediyor ki ...." diye başlardı.
23. Bu parçada dile getirilen görüş, aşağıdakilerin hangisine bir kanıttır?
A) Kadınların yönetim işlerinde sorumluluk aldığına
B) Kadınların toplumsal değişimi sağladığına
C) Yaşamda ailenin önemli görüldüğüne
D) Kalkınmada kadın eğitimine önem verildiğine
(10 Haziran 2001-OKS Sorusu)

Bir araştırmaya göre, sığınma evlerinde bulunan evli kadınlardan % 64'ü fiziksel, % 23'ü duygusal, % 13'ü de cinsel yönden eşleri tarafından eziyet gördüklerini ve bu nedenle sığınma evlerine başvurduklarını söylemişlerdir.

24. Bu bulguya dayanarak, aşağıdaki sonuçlardan hangisine <u>ulaşabiliriz?</u>

A) Eşlerin eğitim düzeyleri düşüktür.
B) Bazı ailelerde kadına şiddet uygulanmaktadır.
C) Ailelerin gelir düzeyi hızla düşmektedir.
D) Toplum kendini korumaya yönelik önlemler almaktadır.
(09 Haziran 2002-OKS Sorusu)

2005 yılında Orta Asya'da yapılan kazılarda çıkarılan Köktürklere ait paralarda, kağan ve hatunun resimleri yan yana yer almaktadır.

25. Yukarıda verilen açıklamaya göre Kök Türklerin siyasi yapısıyla ilgili olarak aşağıdaki yorumlardan hangisi <u>yapılabilir?</u>

A) Hatun ordunun başkomutanıdır.
B) Kök Türk kağanlarının çoğu kadındır.
C) Ülkenin doğu bölümünü hatun yönetmektedir.
D) Devlet yönetiminde hatun da söz sahibidir.
(12 Haziran 2010-SBS Sorusu-6. Sınıf)

CEVAP KÂĞIDI									
	A	B	C	D		A	B	C	D
1	O	O	O	O	14	O	O	O	O
2	O	O	O	O	15	O	O	O	O
3	O	O	O	O	16	O	O	O	O
4	O	O	O	O	17	O	O	O	O
5	O	O	O	O	18	O	O	O	O
6	O	O	O	O	19	O	O	O	O
7	O	O	O	O	20	O	O	O	O
8	O	O	O	O	21	O	O	O	O
9	O	O	O	O	22	O	O	O	O
10	O	O	O	O	23	O	O	O	O
11	O	O	O	O	24	O	O	O	O
12	O	O	O	O	25	O	O	O	O
13	O	O	O	O					

EK-2: AKADEMİK BAŞARI TESTİ (DSBT) KULLANIM İZİN BELGESİ

Merhaba Feride Hanım,

Çoğunluğunu daha önceki yıllarda merkezi sınavlarda sorulmuş olan sorulardan oluşturduğumuz Demokrasinin Serüveni Başarı Testi (DSBT) ölçeğimizi kullanmanız için size danışman hocamın da onayını alarak izin veriyorum.

Çalışmalarınızda kolaylıklar ve başarılar dilerim.

Yusuf ZINGAL

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

y.zingal@hotmail.com

21/11/2016